

STAN na 24 lutego 2019 r.

wszystko poprawione !!!!!

<http://bcu1.lib.uni.lodz.pl/dlibra/collectiondescription?dirids=6>

ŹRÓDLAK Wojciech

**Skorowidz PRZEDMIOTOWY
ikonografii łódzkiej do „Łodzi w Ilustracji”**

(dodatek ilustrowany do „Kuriera Łódzkiego” w okresie 24 VIII 1924 – 27 VIII 1939)

(<http://bcu1.lib.uni.lodz.pl/dlibra/collectiondescription?dirids=6>)

**>> ostatni opracowany numer „Łodzi w Ilustracji”:
nr 52, z 24 XII 1936 r. <<**

**© korzystaj do woli z tych informacji, ale nie zapomnij w
odsyłaczku podziękować; uzupełnienia, korekty i uwagi mile
widziane**

UWAGA:

**KORZYSTAJ Z PRZYCISKU „PLAN DOKUMENTU”, KTÓRY ZNAJDZIESZ NA
PASKU W GÓRZE EKRANU (lupa na tle ikony dokumentu), ŻEBY POZNAĆ
OGÓLNIĘ STRUKTURĘ HASEŁ LUB SZYBKO ODNALEŹĆ POSZUKIWANE
HASŁO.**

WSTĘP

Zasady opisów

1. Na tym etapie pracy skoncentrowano się wyłącznie na zapisach bibliograficznych
2. Informacje pod danym hasłem o instytucji, stowarzyszeniu itp. mają wyłącznie charakter roboczy. Ich rzetelne opracowanie jest zaplanowane na drugi etap prac nad skorowidzem.
3. W zasadzie wszystkie informacje zawarte w opisach pod hasłami pochodzą z podpisów pod zdjęciami opublikowanymi w „Łodzi w Ilustracji”. Jeżeli zostały rozszerzone w oparciu o inne materiały, to wymieniono je w „Bibliografii” danej osoby.
4. Układ i ilość haseł jest odzwierciedleniem odnalezionych fotografii do danego tematu. Inaczej mówiąc: nie ma zdjęcia nie ma hasła !
5. Żółte **podświetlenia** to informacje „do wyjaśnienia” lub „do uzupełnienia”.
6. Opisy zostały tak sformułowane, aby można było dokonać wstępnego wyboru poszukiwanego zdjęcia bez jego oglądania.
7. Tam gdzie było to do ustalenia lub taka informacja została zawarta w podpisie podano dokładne daty wykonania danego zdjęcia.
8. W odniesieniu do placówek łódzkich różnego rodzaju instytucji, stowarzyszeń i organizacji itp. przyjęto jednolitą formę „oddział łódzki” zamiast np. „w Łodzi”

LITERA „O”

1. OBCHODY

patrz : **MANIFESTACJE**
porównaj: **DNI**

2. OCHRONA ZDROWIA

porównaj: – **PORADNIE** – Poradnia Przeciwgruźlicza
– **PREWENTORIUM w ŁAGIEWNIKACH**

3. OCHRONKI

porównaj: – **DOMY** – sierot
– **DZIECIŃCE**
– **PRZEDSZKOLA**

– miejskie

= **Miejska Nr 10**

Adres: ul. Suwalska

1932

– **nr 10**, z 6 III, s. 7: „choinka”; grupa wychowanków wraz z opiekunami

– organizacji i stowarzyszeń społecznych

= **2-ga Ochrona–Przedszkole „Łódzkiego Chrześcijańskiego Towarzystwa Dobroczynności”**

porównaj: **TOWARZYSTWA** – dobroczynności – Łódzkie Towarzystwo Dobroczynności

Adres: F. Żwirki 16.

Założona W maju 1935 r. uczęszczało do niej około 150 dzieci.

1935

– **nr 28**, z 19 V, s. 8: fotoreportaż z Ochronki

- budynek Ochronki
- dzieci Ochronki; zdj. zbiorowe wykonane na dziedzińcu wewnętrznym Ochronki
- sala jadalna podczas posiłku wychowanków
- jedna z sal podczas zajęć wychowania fizycznego

= Polskiego Czerwonego Krzyża

patrz: ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA – – Polski Czerwony Krzyż, oddz. w Łodzi – Ochronki [przenieść stąd !!!!]

Adres:

Założona

- parafialne

= parafii MB Zwycięskiej

Adres: M. Kopernika

1932

– nr 5, z 31 I, s. 3: grupa wychowanków podczas zajęć przedszkolnych

= parafii św. Stanisława im. św. Stanisława

Adres: ul. Czerwona 6

1928

– nr 24, z 10 VI, s. 3: – nowa kaplica w siedzibie Ochronki
– wychowankowie Ochronki wraz z Przełożoną Ochronki, na tle ogrodu Ochronki

= parafii św. Wojciecha na Chojnach

Adres: Bronisławy 10

Mieściła się w jednym budynku z parafialnym przedszkolem, który został zbudowany w 1927 r. staraniem proboszcza – ks. Feliksa Kąkolewskiego. **Stoi do dziś (IV 1999 r.)**, obecnie jest to budynek mieszkalny.

1927

– nr 46, z 13 XI, s. 1: widok ogólny budynku przedszkola i „ochronki”

- zakonne

= ss. salezjanek

Adres: Franciszkańska 85

Utworzona w 19.....

1936

– nr 4, z 26 I, s. 6: ks. bp Kaz. Tomczak na „opłatku bożonarodzeniowym” wśród dzieci Ochronki

- inne

= Ochronka dla sierot

Adres: Strzelców Kaniowskich

Utworzona w 1935 roku. Jej budynek został poświęcony we wrześniu 1935 r. przez ks. prałata Dominika Kaczyńskiego.

1935

– nr 41, z 13 X, s. 4: uroczystość poświęcenia budynku Ochronki; ks. D. Kaczyński w gronie dzieci

= Dla dzieci żydowskich

porównaj: **OSOBY – HEIMAN–JARECKI** Edward (założyciel)

Adres: ul.

4. OGRODY

– Ogród Botaniczny

Adres: park Źródlika

– Szkolny Ogród Botaniczny Centralnej Pracowni Przyrodniczej w Łodzi

Adres: park Źródlika

– Ogród Zoologiczny

porównaj: **PARKI** – „Helenów” – **zwierzyniec**

Adres: park im. J. Piłsudskiego na Zdrowiu

Idea otwarcia w Łodzi miejskiego ogrodu zoologicznego powstała w końcu lat 20-tych XX wieku. W tym czasie namiastką ogrodu była niewielka ekspozycja zwierząt w zwierzyncu prywatnego ogrodu wypoczynkowo-rozrywkowym Anstadtów – „Helenów”. Ponadto niektórzy łódzcy fabrykanci posiadali przy swoich rezydencjach po kilka mniej lub bardziej pospolitych zwierząt. W okresie I wojny światowej część z nich trafiła do zbiorów fauny parku „Helenów”. W I poł. okresu międzywojennego, następnie z nich w związku z niezbyt dobrą sytuacją ekonomiczną łódzkich przedsiębiorstw.

Łódzki ogród zoologiczny powstał jako element szerokiego programu rekreacyjnego parku Ludowego im. J. Piłsudskiego na Zdrowiu, którego głównym projektantem był ówczesny naczelnik Wydziału Plantacji Miejskich inż. ogrodnictwa Stefana Rogowicza. Również on był projektantem terenu Ogrodu, który pierwotnie otrzymał nazwę „Ogrodu Fauny Krajowej”.

Projekt Ogrodu był gotowy już w 1932 r.; powstał wraz z projektem Parku. Otwarty nieoficjalnie w 1938 roku. **Oficjalnego otwarcia, propagandowego, dokonali Niemcy w 1940 roku.**

Ogród początkowo miał powierzchnię hektarów. Obecnie (2004 r.) – Przy projektowaniu terenu ogrodu korzystano m.in. ze wzorców wrocławskiego ogrodu zoologicznego. Między innymi na podobieństwo tamtejszego wybiegu dla pawianów podobny zbudowano w Łodzi.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] „Będzie takie ZOO”. [w:] „Głos Robotniczy”, wyd. A, 27 II 1959, nr 49, s. 3.
- [2] ŻUCHOWSKA Ewa, Łódzki Ogród Zoologiczny. [w:] „Kronika miasta Łodzi”, 2002, nr 2, ss. 43–56.
- [3] Tgr, Herbststimmung im Tierpark. [w:] „Deutsche Lodzer Zeitung”, 30 IX 1939, nr 265, s. 2.

1929

– nr 39, z 29 IX, s. 3: wilk (w klatce) jako zaczątek eksponatów łódzkiego ogrodu zoologicznego; zdjęcie wykonane w

1931

– nr 12, z 22 III, s. 4: nowonarodzony w zwierzyncu parku „Helenów” wielbłąd dwugarbny

5. OGRÓDKI

– działki

= Towarzystwa Krzewienia Zagadnień Opieki Społecznej w Łodzi oddz. w Łodzi

Adres: ul. Srebrzyńska

Uruchomione i poświęcone 1 IX 1935 roku

- jordanowskie

porównaj: PARKI –

1934

– nr 26, z 1 VII, s. 3: grupa łódzkich dzieci nie wyjeżdżających na wakacje z miasta podczas zabawy w ogródku jordanowskich w jednym z łódzkich parków

ewentualnie:

= parkowe

patrz: PARKI –

- przyhotelowe

= hotelu „Grand”

Był położony na tyłach budynku hotelowego, w miejscu gdzie dziś stoi budynek „YMCA” i biegnie ulica Hotelowa. Założony w 19....., zlikwidowany w 193... w związku z budową „Imki”.

BIBLIOGRAFIA:

[1] [dzieje Grand Hotelu]

1925

– nr 39, z 27 IX, s. 9: fontanna w ogródku przyhotelowym

1929

– nr 30, z 28 VII, s. 1: grupa członków Polonii amerykańskiej w ogródku przyhotelowym

– nr 33, z 18 VIII, s. 3: grupa przemysłowców francuskich z Lille; zdjęcie wykonane w ogródku przyhotelowym

1931

– nr 20, z 17 V, s. 5: uczestnicy zjazdu oddz. łódzkiego Związku Legionistów w ogródku przyhotelowym (10.05.1931)

6. ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA SPOŁECZNO-ZAWODOWE

porównaj: – TOWARZYSTWA – społeczne i inne

– KLUBY

– KOŁA

– LIGI

BIBLIOGRAFIA:

[1] BADZIAK Kazimierz, *Żydowskie organizacje społeczne w Łodzi.*

- akademickie

= **Akademickie Koło Łodzian przy Uniwersytecie **Poznańskim (lub Warszawskim)****

= **Akademickie Koło Łodzian w Krakowie**

1930

– nr 1, z 5 I, s. 1: „czarna kawa artystyczna” zorganizowana przez Sekcję artystyczną Akademickiego Koła Łodzian w Krakowie w salach Miejskiej Galerii Sztuki (w parku im. H. Sienkiewicza), z udziałem aktorów i muzyków scen łódzkich; zdjęcie zbiorowe uczestników.

= **Akademicka Korporacja „Victoria”**

= **Akademik Polski, oddz. w Łodzi**

1925

– nr 46, z 15 XI, s. 1: jedno z pomieszczeń Urzędu Wojewódzkiego przy ul. Zawadzkiej 11 udostępnione stowarzyszeniu „Akademik Polski” na czas loterii w „Tygodniu Akademickim”

= **Bratnia Pomoc Studentów Wolnej Wszechnicy Polskiej w Łodzi**

patrz: **TOWARZYSTWA** – studenckie – Towarzystwo Bratniej Pomocy Studentów Wolnej Wszechnicy Polskiej w Łodzi

= **Korporacja Akademicka „Ikaria”**

1926

– nr 16, z 18 IV, s. 1: członkowie korporacji akademickiej „Ikaria” na swoim spotkaniu salach Garnizonowego Kasyna Oficerskiego DOK IV przy ul. św. Jerzego (**3.04.1926**)

= **Stowarzyszenie Słuchaczy i Absolwentów Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i Ekonomicznych w Łodzi, „Bratnia Pomoc”**

porównaj: – **OSOBY** – **BORYSŁAWSKI** Cezariusz (czł. zarządu)
– **SZKOŁY** – wyższe – Wyższa Szkoła Nauk Społecznych i Ekonomicznych w Łodzi

Adres: G. Narutowicza 68 (w gmachu Gimnazjum Zgromadzenia Kupców m. Łodzi)

Powstało ok. 2 m-ce po uruchomieniu w styczniu 1925 r. Szkoły, z inicjatywy słuchaczy. Statut, wzorowany na statucie Stowarzyszenia Słuchaczy Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie. Wstępne prace organizacyjne wykonał zespół słuchaczy w składzie: Aleksy Rzewski (b. prezydent Łodzi), Franciszek Waszkiewicz (radny m. Łodzi), Józef Żółtaszek (komendant PP w Łodzi), Jan Waltratus (nacz. Wydz. w Zarz. m. Łodzi), Cezariusz Borysławski (dyr.), Anna lub Józefa Sławińska, Wacław Brzeziński, Stanisław Nowakowski.

Cele działalności: 1) dostarczenie słuchaczom Szkoły skryptów z wykładanych w Szkole przedmiotów, 2) udzielanie wsparcia materialnego członkom Stowarzyszenia, 3) propagowanie zakładania szkolnych kół naukowych, 4) organizacja życia towarzyskiego poprzez wycieczki i zebrania, 5) tworzenie nowych i doskonalenie istniejących Sekcji Stowarzyszenia.

W ramach Stowarzyszenia działały m.in. Sekcje: dochodów, wycieczkowa, lekkiej atletyki, skryptowa.

Dla statutowej działalności Stowarzyszenia dysponowało pokojem użyczonym przez dyrekcję Gimnazjum [1].

BIBLIOGRAFIA:

[1] Pamiętnik Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i Ekonomicznych w Łodzi. Łódź 1931, ss. 29 – 43 (rozd. Świdorski Stefan, Stowarzyszenie Słuchaczy i Absolwentów Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i Ekonomicznych w Łodzi, „Bratnia Pomoc”

- absolwentów

porównaj: **KOŁA** – absolwentów

= **Stowarzyszenie Absolwentów Państwowej Szkoły Włókienniczej w Łodzi**

Powstało w 192... roku.

1930

– nr 6, z 9 II, s. 3: bal karnawałowy członków Stowarzyszenia w **auli szkolnej**

- charytatywne

= „Caritas”

patrz: **ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA SPOŁECZNO-ZAWODOWE** – katolickie – „Caritas”
Diecezji Łódzkiej

= **Stowarzyszenie Domu Miłosierdzia Warszawskiego Ewangelicko–Augsburskiego Konsystorza w Łodzi**

porównaj: **SZPITALE** – Szpital Stowarzyszenia Domu Miłosierdzia

- dobroczynne i opieki

= **Łódzka Rodzina Radiowa**

porównaj:– **DOMY** – opieki – „Sienkiewiczówka”

– Zakład dla Dzieci Ociemniałych

– **INTERNATY** – Internat dla Dzieci Ociemniałych ŁRR, ul S. Żeromskiego/Przyszkole

– Internat dla Dzieci Ociemniałych ŁRR, ul H. Sienkiewicza

– **OSOBY** – **HABERLING** Adam, **MAJZNER** Emanuel (prezes), **PIOTROWSKI**

Jan (czł. założyciel; prezes), **SZUMLEWSKI** Ludwik,

TRAWCZYŃSKI Wacław

– **POLSKIE RADIO** – łódzka rozgłośnia PR

Adres: **S. Żeromskiego 49**

Powstała w 10 IV 1932 r. (zebranie założycielskie miało miejsce w auli Szkoły przemysłowo-Technicznej przy ul. S. Żeromskiego 115) Zajmowała się opieką nad ociemniałymi dziećmi w Łodzi. Najpierw ze składek jej członków finansowano internat dla tego rodzaju kalekich dzieci przy ul. W 1935 r. przystąpiono do budowy pierwszego w Łodzi a siódmego w Polsce zakładu dla ociemniałych przy ul. Przyszkole Oddano go do użytku w 1937, 1938 lub 1939 roku.

Dziś spadkobiercą jego tradycji jest Dzieci najpierw z tego internatu uczyły się w Specjalnej Szkole Powszechnej dla Ociemniałych Nr 88 przy ul. S. Żeromskiego 49, która mieściła się na parterze gmachu ŁRR (albo ŁRR znalazła tam swoją siedzibę).

BIBLIOGRAFIA:

[1] *Wśród dzieci „Łódzkiej Rodziny Radiowej”*; [w] „Antena”, 1939, nr 10, s. 4.

[2] OLEJNICZAK Elżbieta, *Łódzka Rozgłośnia Radiowa w latach 1930–1939*; [w:] „Kronika Miasta Łodzi”, 2003, nr 1, ss. 71–78.

1932

– nr 16, z 17 IV, s. 3: zebranie organizacyjne Łódzkiej Rodziny Radiowej w auli Państwowej Szkoły Przemysłowo-Technicznej przy ul. S. Żeromskiego 115

= „Patronat” nad Nieletnimi w Łodzi

patrz: **TOWARZYSTWA** – dobroczynności i opieki – Towarzystwo Opieki nad Więźniami, Zwolnionymi z Więzień i ich Rodzinami „Patronat”

= „Rotary-Club w Łódź”

patrz: **KLUBY** – inne – „Rotary-Club, Łódź”

= Towarzystwo „Patronat” Opieki nad Więźniami i ich Rodzinami w Łodzi

patrz: **TOWARZYSTWA** – dobroczynności i opieki – Towarzystwo Opieki nad Więźniami, Zwolnionymi z Więzień i ich Rodzinami „Patronat”

1937

– **nr 1** [uwaga: ten nr „Łwl” ukazał się pod tytułem „Tydzień w Ilustracji”], z 3 I, s. 3: „gwiazdka” dla dzieci podopiecznych „Patronatu”

gospodarcze

porównaj: – **LIGI**

= **Komitet Kupców Tytoniowych i Spirytusowych [w Łodzi]**

patrz: **KOMITETY** – Komitet Kupców Tytoniowych i Spirytusowych [w Łodzi]

= **Okręgowa Izba Aptekarska w Łodzi**

patrz: **IZBY**

porównaj: – **OSOBY** – **LIPIEC** Michał

– **TOWARZYSTWA** – zawodowe – Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne, oddz. łódzki

= **Okręgowe Stowarzyszenie Ziemiaków Województwa Łódzkiego**

patrz: **ZWIĄZKI** – Związek Ziemiaków

= **[Pierwsze] I-sze Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości w Łodzi**

porównaj: **OSOBY** – **AUERBACH** Wł..... (czł. zarz.), **DRYLOWA** C....., **DZIENIAKOWSKA** M....., **GRABOWSKI** Wł..... (czł. zarz.), **KAHL** L..... (czł. zarz.), **KLUKOW** Gustaw (prezes), **KOTKOWSKI** Bolesław (czł. zarz.), **POGONOWSKA** E....., **POGONOWSKI** Józef (czł. zarz.), **SMARZYŃSKA** M....., **WEYER** Stanisław (czł. zarz.), **STELZIG** Oskar (czł. zarz.), **TRĄBCZYŃSKI** M..... (inż., czł. zarz.)

= **Resursa Rzemieślnicza w Łodzi**

patrz: **TOWARZYSTWA** – gospodarcze – Towarzystwo Rzemieślnicze „Resursa”

= **Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości Chrześcijańskie Przedmieście Łodzi**

= oddział „Rokicie”

porównaj: **OSOBY** – **CYLL** Wincenty (czł. zarządu, skarbnik, 1. czł. honorowy)

Adres: ul.

Powstało

= oddział „Widzew”

Adres: ul.

Powstało

1935

– **nr 40**, z 6 X, s. 2: uroczystość poświęcenia nowego sztandaru Stowarzyszenia
(**22.09.1935**)

= **Unia Zrzeszeń Przemysłu Włókienniczego w Łodzi**

patrz: **UNIE** – Unia Zrzeszeń Przemysłu Włókienniczego w Łodzi

porównaj: **OSOBY** – **ENDER** Karol (prezes)

- hobbystyczne

= Aeroklub Łódzki

patrz: **KLUBY** – hobbystyczne – Aeroklub Łódzki

= Bractwo Kurkowe w Łodzi

patrz: **ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA** – hobbystyczne – Stowarzyszenie Strzeleckie „Bractwo Kurkowe”

= Grono Miłośników Sportu w Łodzi

(założ.) porównaj: **OSOBY – BARTOSZ E.....** (założ.), **EWERT T.....** (założ.), **RATCIG**

= Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, oddz. w Łodzi

porównaj: **OSOBY – NALEPIŃSKA** (prezes oddz.; 1935 r.)

adres:

Oddział łódzki Towarzystwa powstał w **listopadzie** 1910 roku. W dn. 17 XI 1935 r. obchodził uroczyste 25-lecie swojej działalności.

1932

– nr 43, z 23 X, s. 4: wycieczka członków PTK do Tumu pod Łęczycą

1935

– nr 47, z 24 XI, s. 1: uczestnicy uroczystości 25-lecia oddz. łódzkiego PTK; zdjęcie wykonane w lokalu Towarzystwa (**17.11.1935**)

= Stowarzyszenie Lotników w Łodzi

- katolickie

porównaj: **ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA** – charytatywne
– śpiewacze

= „Akcja Katolicka” Diecezji Łódzkiej

patrz: **KOŚCIOŁY, CERKWIE i SYNAGOGI** – katolickie – Diecezjalny Instytut Akcji Katolickiej

= Arcybractwo Matek Chrześcijańskich przy par. Podwyższenia św. Krzyża w Łodzi

porównaj: **OSOBY – BINIECKA** Balbina (prezesowa)

Powstało w 1927 roku.

= „Caritas” Diecezji Łódzkiej

porównaj: – **DOMY** – noclegowe – Dom Noclegowy, ul. Cmentarna 10
– Dom Katolicki

– **KUCHNIE** – „Caritasu”

– **OSOBY – MOGILNICKA** Stefania (dr; członek), **NOWICKI** Stanisław (ks., 1. dyr.; 1932–1947)

– **ŚWIETLICE** – „Caritasu”

Adres: ul. Gdańska 111

Łódzka „Caritas” powstała w 1932 r., ale już w 1926 r. ówczesny bp Wincenty Tymieniecki kupił – w sześć lat po utworzeniu łódzkiej diecezji – budynek przy ul. Gdańskiej 111 dla łódzkiej „Akcji Katolickiej. W tym czasie mieściła się tu hurtownia artykułów kolonialnych. Ta uruchomiła tu kursy zawodowe dla miejscowej młodzieży, działała też „ochronka” (diecezjalny dom dziecka) oraz miało tu swoją siedzibę wydawnictwo diecezjalne. Po powstaniu „Caritasu” budynek stał się również jego siedzibą.

W 1950 r. „Caritas” straciła prawa do budynku – podobnie było w całej Polsce, ponieważ ówczesne władze odebrały polskiemu Kościołowi prawo do prowadzenia „dział społecznych”. Odzyskał je w 1990 r., a tym samym wszystkie budynki, w tym łódzki[1].

BIBLIOGRAFIA:

[1] WITKOWSKA Matylda, Od 25 lat pomagają łodzianom, których dręczy bieda lub choroby; [w:] „Kocham Łódź” (dod. do „Polska. Dziennik Łódzki”, nr, 10 IV 1015, ss. 8–9.

1933

– nr 9, z 26 II, s. 2: dancing–bridge łódzkiego „Caritasu” z sali Stowarzyszenia Techników w Łodzi, ul.

1935

– nr 17, z 28 IV, s. 4: uczestnicy półzamkniętych rekolekcji wielkanocnych dla bezdomnych, zorganizowanych przez „Caritas”, prowadzonych przez ks. Stan. Nowickiego

= Katolickie Stowarzyszenie Mężów Diecezji Łódzkiej

vel Stowarzyszenie Ojców Katolickich (1929)

vel Katolickie Stowarzyszenie Mężczyzn (1935)

porównaj: OSOBY – CZAPLIŃSKI (działacz), PODGÓRSKI Zygmunt (działacz), PRĄDZYŃSKI (działacz), SZWAJCER vel Szwejcer Janusz (działacz), TURSKI (inż., prezes)

Powstało 1933 roku.

1934

– nr 29, z 22 VII, s. 5: I zjazd delegatów Stowarzyszenia (Łódź, 15.07.1934); Zarząd i uczestnicy „in corpore”

1935

– nr 15, z 14 IV, s. 2: II Zjazd delegatów Stowarzyszenia (31.03.1935); widok ogólny sali zgromadzenia w „Domu Katolickim” przy ul. Gdańskiej 111

= Katolickie Stowarzyszenie Mężów przy par. Zbawiciela na Kozinach

Powstało w 193..... W grudniu 1937 r. jego sztandar poświęcił bp Kazimierz Tomczak.

1937

– nr 1, z 1 I, s. 2: uroczystość poświęcenia sztandaru Stowarzyszenia (grudzień 1937)

= Katolickie Stowarzyszenie Mężczyzn

patrz: Katolickie Stowarzyszenie Mężów Diecezji Łódzkiej

= Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej Diecezji Łódzkiej

patrz: vel Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej Męskiej Katolickiej Diecezji Łódzkiej

porównaj: OSOBY – FRANCZEWSKI Zygmunt (ks., sekr. gen. KSMŻ), KACPRZAK Józef (ks.; asystent kościelny)

== Katolickie Stow. Młodzieży Męskiej; par. św. Kazimierza w Łodzi

Adres: ul. Kazimierza

1937

– nr 27, z 4 VII, s. 1: uroczystość poświęcenia sztandaru parafialnego Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej (27.06.1937)

= Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej Diecezji Łódzkiej

porównaj: OSOBY – MOGILNICKA (prezesowa)

== Katolickie Stow. Młodzieży Żeńskiej; par. św. Teresy w Łodzi

porównaj: – KOŚCIOŁY, CERKWIE, SYNAGOGI w Łodzi – katolickie – świątynie – św.

Teresy

– OSOBY – KURKOWSKA (opiekunka Koła)

Adres: ul. Pomorska 123.

Inauguracja działalności połączona z poświęceniem sztandaru Koła (rodzice chrzestni: sędziostwo Roszkowscy, inżynierostwo Krassowscy, pułkownikostwo Skrutkowscy i inni) miała miejsce w dniu 18 września 1938 roku. Uczestniczył w niej m.in. sekr. generalny Katolickiego Stow. Młodzieży Żeńskiej, łódzki ksiądz – Zygmunt Franczewski.

Pierwszą „Opiekunką” Koła – i najprawdopodobniej inicjatorką jego powstania – była inżynierowa Kurkowska i zapewne na tym „stanowisku” pozostała do wybuchu II wojny światowej).

1938

– nr 39, z 25 IX, s. 1: uroczystość inauguracji działalności Koła i poświęcenia jego sztandaru (**18.09.1938**)

= Krucjata Eucharystyczna, oddział łódzki

porównaj: – DNI – „Dzień Krucjaty Eucharystycznej”

– OSOBY – KOPCZYŃSKA Pelagia (opiekunka szkolnego koła Krucjaty)

Masowa organizacja katolicka utworzona w 192... r. działająca poprzez sieć szkolnych kół.

1931

– nr 20, z 17 V, s. 7: grupa łódzkich harcerzy na I Pieszej Majowej Wycieczce Krucjaty Eucharystycznej w Łodzi do Łagiewnik

= Patronat Nad Młodzieżą Rzemieśniczą

vel Polska Młodzież Rzemieśnicza

Adres: ul. Gdańska 111.

Organizacja powstała 20 II 1927 r. z inicjatywy bp W. Tymienieckiego. Przy „Patronacie” funkcjonowała od 19... Poradnia Zawodowa (inf. z 1933).

Organizacja posiadała w Łodzi sieć świetlic, poprzez które prowadziła swoją działalność, m.in. o charakterze kulturalno-oświatowym.

1927

– nr 10, z 6 III, s. 3: zebranie organizacyjne „Patronatu” z udziałem bp W. Tymienieckiego (**20.02.1927**)

1933

– nr 52, z 23 XII, s. 4: zarząd „Patronatu” oraz młodzież rzemieśnicza na odczycie dr Zdzisława Zmigrydiera-Konopki p.t. „Wędrówka po starożytnym Rzymie”; prawdopodobnie w jednej ze świetlic „Patronatu”

= Sodalicja Mariańska Diecezji Łódzkiej

1929

– nr 7, z 17 II, s. 3: szkolne kółko misyjne Sodalicji Mariańskiej „in corpore”, przy prywatnej Szkole Powszechnej H..... Chlewickiej (ul.)

1931

– nr 38, z 20 IX, s. 4: uczestnicy I Zjazdu „Sodalicji Mariańskiej” Żeńskich Szkół Średnich Diecezji Łódzkiej (**13.09.1931**)

= Sodalicja Mariańska Młodzieńców i Panien

1927

1932

– nr 42, z 16 X, s. 1: obchody 10-lecia działalności Sodalicji Mariańskiej Młodzieńców i Panien przy kościele Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny; sala posiedzeń

Rady Miejskiej przy ul. Pomorskiej 16 (9.10.1932)

= **Stowarzyszenie Chrześcijańskich Kupców Podróżujących i Przedstawicieli Handlowych w Łodzi**

patrz: ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA – zawodowe – Stowarzyszenie Chrześcijańskich Kupców Podróżujących i Przedstawicieli Handlowych w Łodzi

= **Stowarzyszenie „Dzieci Marii”**

= **Stowarzyszenie Katolików Mówiących po Niemiecku**

1932

– nr 1, z 3 I, s. 3: „gwiazdka” dla najbiedniejszych zorganizowana przez Stowarzyszenie Katolików Mówiących po Niemiecku w podpisie: „w sali fabrycznej na Księżym Młynie” Zjednoczonych Zakładów K. Scheiblera i L. Grohmana.

= **Stowarzyszenie Matek Chrześcijańskich w Łodzi**

porównaj: ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA – katolickie – Stowarzyszenie Ojców Katolickich w Łodzi

Adres: Gdańska 111.

1929

– nr 22, z 2 VI, s. 2: uroczystość poświęcenia sztandaru Stowarzyszenia w kościele p.w. (katedrze)

= **Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej Męskiej Diecezji Łódzkiej**

porównaj: OSOBY – TOMCZAK Kazimierz (ks. bp; prezes)

Adres: ul. Gdańska 111

1928

– nr 4 [mylnie; winno być nr 5], z 29 I, s. 3: przedstawienie jasełek przygotowane przez wychowanków Instytutu Głuchoniemych w Łodzi prezentowane w lokalu Stowarzyszenia

= **Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej Męskiej Katolickiej Diecezji Łódzkiej**
vel Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej Diecezji Łódzkiej

Adres: ul. Gdańska 111

== **Koło przy parafii św. św. Piotra i Pawła**

porównaj: OSOBY – STRYCKÓWNA (prezeska)

Adres: ul. Nawrot 140

== **Koło im. ks. S. Skorupki przy parafii Opatrzności Bożej**

Adres: ul. Jagiellońska (dziś J. Kolińskiego); Marysin II

Koło powstało w 193.....

1935

– nr 18, z 5 V, s. 3: uczestnicy uroczystości poświęcenia sztandaru Koła (28.04.1935); zdjęcie wykonane przed starą plebanią; w centrum ówczesny proboszcz – ks. Antoni Szymanowski

= **Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej Żeńskiej, oddz. w Łodzi**

Adres:

1932

– nr 52, z 24 XII, s. 4: uczestniczki, delegatki diecezjalnego zjazdu katolickich stowarzyszeń Polek, który odbył się w Domu **11.12.1932**

= **Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej Żeńskiej w Radogoszczu**

= **Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej (katolickiej). oddz. w Łodzi**

= **Stowarzyszenie Ojców Katolickich w Łodzi**

vel **Katolickie Stowarzyszenie Mężów Diecezji Łódzkiej (1935)**

porównaj: **ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA** – katolickie – Stowarzyszenie Matek Chrześcijańskich w Łodzi

Adres: **Gdańska 111.**

1929

– nr 22, z 2 VI, s. 2: uroczystość poświęcenia sztandaru Stowarzyszenia w **kościelie** p.w. **(katedrze)**

= **Stowarzyszenie Robotników Chrześcijańskich w Łodzi**

porównaj: – **DOMY** – „Dom Ludowy”

– **OSOBY** – **ALBRECHT** Jan (ks. współzałożyciel), **CYRAŃSKI** Adam (działacz), **DĘBCZYŃSKI** L..... (działacz), **GROSZKOWSKI** Wiktor (współzałożyciel), **HARASZ** Antoni (współzałożyciel), **HARASZ** J..... (działacz), **JELONKÓWNA** B..... (działaczka), **KASZNICKI** Stefan (kurator Stowarzyszenia), **KIESZKOWSKI** F..... (działacz), **KLECK** Wacław (komisarz rządowy Stowarzyszenia), **MRUK** Stanisław (prezes I oddz. Stow. Łódź-Zarzew), **RYBUS** Stanisław (ks. kapelan Stowarzyszenia), **WOLSKI** Aleksander (współzałożyciel, czł. Zarządu)

Adres: ul. Przejazd (ob. J. Tuwima) 34.

Stowarzyszenie powstało we wrześniu 1907 roku. Ośrodkiem działalności był „Dom Ludowy” wybudowany ze składek członków, oddany do użytku1910 roku.

W okresie II wojny światowej Stowarzyszenie nie działało, a po jej zakończeniu, w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej (ustroju socjalistycznego) nieoficjalnie najpierw utrudniono wznowienie jego działalności a następnie oficjalnie zostało rozwiązane w 195.. roku.

Reaktywowane na początku lat 90-tych XX w., w 2005 r. odzyskało swoją siedzibę przy ul. J. Tuwima 34.

1927

– nr 6, z 6 II, s. 1: Akademia „mariańska” ku czci Najświętszej Marii Panny, zorganizowana przez Stowarzyszenie Robotników Chrześcijańskich w Łodzi w sali łódzkiej Filharmonii (**30.01.1927**)

1929

– nr 30, z 28 VII, s. 3: akademia żałobna ku czci ks. Jana Albrechta, założyciela Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich (**21.07.1929**)

1931

– nr 3, z 18 I, s. 3: „choinka” dla dzieci członków Stowarzyszenia (ok. 400 dzieci) w sali teatralnej „Domu Ludowego” przy ul. Przejazd 34

1935

– nr 4, z 27 I, s. 1: „choinka” dla dzieci członków Stowarzyszenia w sali teatralnej „Domu Ludowego” przy ul. Przejazd 34; widok ogólny sali ze sceny (**14.01.1935**)

= **Stowarzyszenie Sportowe Katolickiej Młodzieży**

patrz: **KLUBY** – sportowe.

= Stowarzyszenie Sióstr Miłosierdzia „Tebea”

= Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości Chrześcijan Przedmieść Łodzi

= oddział „Widzew”

Adres: ul.

Powstało

1935

– nr 40, z 6 X, s. 2: uroczystość poświęcenia nowego sztandaru Stowarzyszenia
(22.09.1935)

- kombatanckie

porównaj: **ZWIĄZKI** – kombatanckie

= Federacja Polskich Związków Obrońców Ojczyzny, oddział wojewódzki

porównaj: – **GOSPODY (restauracje)** – „Gospoda” Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny

- **OSOBY** – **BROSKIEWICZ** (czł. Sekcji Kult.-Społ.), **FICHNA** Bolesław (dr; prezes), **HEYMAN** (czł. Sekcji Kult.-Społ.), **KRASKA** (czł. Sekcji Kult.-Społ.), **KRZYMUSKI** (czł. Sekcji Kult.-Społ.), **MADEJ** (inspektor), **PILARCZYK** (czł. Sekcji Kult.-Społ.), **PYTLIŃSKA** (czł. Sekcji Kult.-Społ.), **SKOKOWSKI** (płk, Inspektor Główny)

Adres: ul. Strzelecka 2/8 (1939 r.)

W okręgu łódzkim skupiał dwadzieścia organizacji b. wojskowych, zarówno tzw. „historycznych (np. Zw. Legionistów) jak i rezerwy (np. Zw. Oficerów Rezerwy).

= Federacja Polskich Związków Obrońców Ojczyzny, oddział grodzki (miejski)

porównaj: – **GOSPODY (restauracje)** – „Gospoda” Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny

- **OSOBY** – **BOCHEŃSKI** (czł. Zarządu oddz. grodzkiego w Łodzi), **BROSKIEWICZ** (czł. Sekcji Kult.-Społ.), **CZARNIAWSKI** Stanisław (czł. Zarz. grodzkiego), **FORNALSKI** Tadeusz (prezes), **HEYMAN** (czł. Sekcji Kult.-Społ.), **KRASKA** (czł. Sekcji Kult.-Społ.), **KRZYMUSKI** (czł. Sekcji Kult.-Społ.), **PILARCZYK** (czł. Sekcji Kult.-Społ.), **PYTLIŃSKA** (czł. Sekcji Kult.-Społ.), **LEWANDOWSKA** Zofia (kier. Biura oddz. grodzkiego Federacji), **MADEJ** (inspektor), **OKSZA-STRZELECKI** Kazimierz (prezes; 193... – 1939)
- **SPÓŁDZIELNIE** – pracy – Spółdzielnia Bytłych Wojskowych „Federacja”, oddz. łódzki

1935

– nr 2, z 13 I, s. 6: „choinka” zorganizowana w Szkole Powszechnej Nr 2 (ul. Podmiejska 21) dla najbardziej potrzebujących dzieci Chojen przez oddział łódzki Federacji Polskich Obrońców Ojczyzny (23.12.1934)

= „Kilińczycy”

porównaj: **OSOBY** – **PIWAKOWSKI** Zygmunt (v-ce prezes)

= Legia Inwalidów Wojennych Wojsk Polskich im. gen. J. Sowińskiego, Zarząd Wojewódzki w Łodzi

porównaj: **OSOBY** – **BULIŃSKI** Józef (prezes kompanii), **CZERNIAWSKI** Stanisław (prezes Legii oddz. łódzkiego), **KASPRZAK** (prezes kompanii grodzkiej), **KOŁBA** Jan (członek), **UJMA** Ryszard (prezes)

Legia powstała w 1926 roku. Oddział łódzki (kompania grodzka) zainaugurował działalność zebraniem w dn. 27 VI 1928 roku. Pierwszym prezesem został wybrany Andrzej Janusz Mościcki [2].

BIBLIOGRAFIA:

- [1] „Hasło Łódzkie”, 2.11.1930, nr 44, s. 1 (foto obu stron sztandaru Legii).
[2] Pod sztandarami Legii, 1926–1939. Łódź 1936 [w bibliotece Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi egz. z wpisami z 1936 r. gen. Sławoj-Składkowskiego oraz wojewody łódzkiego – Al. Hauke-Nowaka] .

1930

- nr 45, z 1 XI, s.1: spotkanie w reprezentacyjnej sali Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi członków oddz. łódzkiego Legii Inwalidów Wojsk Polskich z gen. E. Rydza-Śmigłego z okazji poświęcenia sztandaru organizacyjnego (26.10.1930)

= Legion im. Berka Joselewicza, oddz. w Łodzi

= Legion Młodych, oddz. w Łodzi

„Legion Młodych” (Związek Pracy dla Państwa). Sanacyjna organizacja młodzieżowa działająca w okresie 1930 – 1 IX 1939.

W 1936 r., w wyniku rozłamu powstał „Legion Młodych”–Frakcja, który w 1937 r. wszedł do PPS. Pozostali działacze „Legionu Młodych” wstąpili do OZN, a w 1938 r. do Związku Polskiej Młodzieży Demokratycznej (prawica) i utworzyli „Legion Młodzieży Polskiej”.

1933

- nr 51, z 17 XII, s. 7: stoisko „Legionu” na dorocznym, bożonarodzeniowym kiermaszu zorganizowanym przez łódzki PCK w sali I Oddz. Straży Ogniowej w Łodzi przy ul. Konstytucyjnej; na zdjęciu widać kilku członków i członkiń „Legionu”

= Stowarzyszenie Powstańców Śląskich „Legion Śląski”, oddz. w Łodzi

porównaj: – OSOBY – AUGINOWICZOWA (członek), BASTER K..... (prezes), BENISZ J. (czł. zarządu głównego „Legionu”), FIBICH R..... (skarbnik), GALLAS Kazimierz (prezes Grupy), HOFMANOWA (członek), JANIACZYK J..... (czł. zarz. oddziału), JASZCZAK Stanisław (wiceprezes; 1935-1937), MORCINEK Gustaw (pisarz), PAWŁOWSKI B..... (sekretarz), PIETRZAK (ks; kapelan), STOLARSKI J..... (czł. zarządu oddz.), SUMIŃSKI Lucjan (prezes; 1932-X 1937), WRÓBLEWSKI Edward Marian (czł. zarządu)

– ZWIĄZKI – kombatanckie – Związek Powstańców Śląskich

Adres:

Powstał Oddział łódzki został utworzony W październiku 1937 r. „Legion” wszedł w skład Związku Powstańców Śląskich, a 1. prezesem oddziału łódzkiego połączonych organizacji został b. prezes „Legionu” – Lucjan Sumiński („Łwł”, 1937, nr 43, s. 3).

BIBLIOGRAFIA:

- [1] RZEWSKI Aleksy, *Łódź w trzecim powstaniu górnośląskim*; [w:] „Kurier Łódzki”, nr, 27 XI 1937.

1935

- nr 5, z 2 II, s. 4: „opłatek” członków oddziału łódzkiego Stow. Powstańców Śląskich „Legion Śląski”

1937

- nr 8, z 21 II, s. 6: grono nowo wybranych władz oddz. łódzkiego „Legionu Śląskiego”; zdjęcie wykonane w siedzibie „Legionu”

= Polska Organizacja Wojskowa, Koło „Łódź”

porównaj: – OSOBY – ARKUSZYŃSKI A....., BASTER K..... (sekr. Okręgu), BERKOWICZ L..... (prezes Okręgu), BROSZKOWSKI L....., BRZEZIŃSKI W....., DUNAJEWSKI S....., HAJDUKIEWICZ, JASIŃSKI (ptk), MAJEWSKI P..... (czł Zarz. Okręgu), PAPROCKI Stanisław (.....), PRZEDPEŁSKI Zygmunt, SKWARCZYŃSKI Stanisław, TOMASZEWSKI, WĘŻYK S....., WIĘCKOWSKI Stanisław (ptk), ZAJĄCZKIEWICZ J..... działacz)

– SZKOŁY – gimnazja – prywatne – Gimnazjum im. Polskiej Organizacji Wojskowej (POW)
– WOJSKO – jednostki – Łódzki Baon Strzelców

Adres: ul. Przyszkole 21 (w budynku Gimnazjum im. POW.

1926

- nr 21, z 23 V, s. 3: – demonstracja członków Związku Strzeleckiego, Polskiej Organizacji Wojskowej i Związku Legionistów przed siedzibą Państwowej Komisji Uzupelnień w Łodzi (w związku z tzw. „przewrotem majowym”)
- demonstracja pod koszarami 28 pp przy ul. L. Żeligowskiego

1935

- nr 25, z 23 VI, s. 3: grupa peowiaków–łodziaków na przyspieszonym kursie podoficerskim w Łódzkim Baonie Strzeleckim (listopad 1918 r.)

= Stowarzyszenie Byłych Więźniów Politycznych PPS, d. Frakcja Rewolucyjna, Koło w Łodzi

porównaj: **OSOBY – JAWOROWSKI** Rajmund (prezes)

Adres: Piotrkowska 62, J. Kilińskiego 145 (od 15 XI 1936)

Powstało w 1921 roku. Skupili się w nim b. więźniowie polityczni PPS z lat 1893 – 1918. Jednym z podstawowych celów działalności Stowarzyszenia była pomoc socjalna b. bojowcom i działaczom PPS i ich rodzinom.

1933

- nr 35, z 27 VIII, s. 4: Zarząd Łódzkiego Koła oraz kilku jego członków, wykonawców trzech tablic widocznych na zdjęciu, z nazwiskami straconych bojowców PPS w więzieniu przy ul. Gdańskiej; zdjęcie wykonane na dziedzińcu więziennym; tablice zostały umieszczone na

1935

- nr 23, z 9 VI, s. 6: akademia ku czci J. Piłsudskiego zorganizowana w lokalu Stowarzyszenia przy ul. Piotrkowskiej

= Stowarzyszenie Kawalerów Orderu „Virtuti Militari”, Koło łódzkie

porównaj: **OSOBY – HARASZ J.** (prezes), **MAJ-MAJEWSKI** (czł. Zarządu), **MŁYNARCZYK J.** (czł. Zarządu), **RÓŻAŃSKI** (czł. Zarządu), **SIEMASZ** Franciszek, **ŚWITALSKI** (czł. Zarządu) **SREBRZYŃSKI E.** (v-ce prezesa)

= Stowarzyszenie Ociemniałych Żołnierzy, oddz. w Łodzi

= Stowarzyszenie Powstańców Śląskich

patrz: **ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA** – kombatanckie – Legion Śląski, oddz. w Łodzi

= Stowarzyszenie Rezerwistów i Byłych Wojskowych

porównaj: **ZWIĄZKI** – Związek Rezerwistów (ten sam ???)

= Stowarzyszenie Weteranów Byłej Armii Polskiej we Francji, oddział w Łodzi

porównaj: **OSOBY – ORDYŃSKI** (członek), **WOJTASIK** Antoni (czł. Zarządu)

Stowarzyszenie powstało 192... Oddział łódzki 193....

= Związek „Kaniowczyków i „Żeligowszczyków”, oddz. łódzki

patrz: **ZWIĄZKI** – kombatanckie – Związek „Kaniowczyków” i „Żeligowszczyków”

porównaj: **OSOBY – PIWAKOWSKI** Zygmunt (v-ce prezesa)

- kulturalno – oświatowe

porównaj: – **GRUPY ARTYSTYCZNE** – „Ryngraf”
– **ZWIĄZKI** – kulturalne

= Der Deutsche Schulverein in Lodz

patrz: **ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA** – kult.–oświatowe – Niemieckie
Stowarzyszenie Gimnazjalne

= Federacja Szkolnictwa Polskiego Zagranicą, wojewódzki komitet w Łodzi

Adres:

- powstała 193..... r.
- z podpisu: „W niedzielę, 10 lutego b.r. [1935 r.] Wojewódzki Komitet Szkolnictwa Polskiego Zagranicą zorganizował w sali [łódzkiej] Filharmonii uroczystą akademię propagandową na rzecz szkolnictwa polskiego za granicą. W związku z tym przybył do Łodzi na specjalne zaproszenie Komitetu prezes Najwyższego Trybunału Administracyjnego dr Bronisław HEŁCZYŃSKI, który piastuje godność prezesa Komitetu Głównego Federacji Szkolnictwa Polskiego Zagranicą w Warszawie. Na akademię przybyli przedstawiciele władz państwowych z p. wojewodą [łódzkim] A.Hauke-Nowakiem i v-ce wojewodą Potockim oraz starostą dr Stanisławem Wroną na czele, przedstawiciele wojska z gen. Władysławem Langnerem, przedstawiciele duchowieństwa z J.E. bp Włodzimierzem Jasińskim, reprezentacja władz miejskich z komisarzem rządowym inż. Wacławem Wojewódzkim itd.”[1]

BIBLIOGRAFIA:

[1] „Łódź w Ilustracji”, 1935, nr 7, s. 1

1935

- nr 7, z 17 II, s. 1: widok ogólny sali łódzkiej Filharmonii ze zgromadzonymi na „akademii propagandowej na rzecz szkolnictwa polskiego za granicą”
(10.02.1935)

= Niemieckie Stowarzyszenie Gimnazjalne w Łodzi

porównaj: **SZKOŁY** – gimnazja – prywatne – Gimnazjum Niemieckie

Powstało w 19..... .

Niemiecka nazwa: „Der Deutsche Schulverein in Lodz”. Stowarzyszenie wybudowało i prowadziło gimnazjum żeńskie i męskie przy al. T. Kościuszki 65.

BIBLIOGRAFIA:

[1] Gedanksschrift aus Unloss des 20-jährigen Bestehens des Deutschen Gymnasium zu Lodz, 6 IX 1908 – 6 IX 1928. Łódź 1928

= Polska Macierz Szkolna, oddz. łódzki

porównaj: **OSOBY** – **ABRAMOWICZ** Wiktor (kurator szkolny; działacz ogólnopolski), **CYNARSKI** Marian (v-ce prezes **Zarządu Głównego** P.M.S.), **GLUCHOWSKI** Bronisław (działacz), **PAWŁOWSKI** Stanisław (adw.; działacz)

== Polska Macierz Szkolna, oddz. łódzki, Koło „Rokicie”

porównaj: **OSOBY** – **BORYSŁAWSKI** Cezariusz (prezes)

1934

- nr 50, z 11 XII, s. 3: zarząd Komitetu Budowy Domu dla Polskiej Macierzy Szkolnej w Łodzi, dzielnica Polesie „in corpore”

= Polski Biały Krzyż, oddz. łódzki

patrz: **ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA** – wyższej użyteczności publicznej – Polski Biały Krzyż

= Prywatne Stowarzyszenie Szkolne im. Wł. S. Reymonta w Łodzi

porównaj: – **OSOBY** – **HOFFMAN** E..... (prezes Stow.), **JURCZYŃSKI** (prezes Stow.),
– **SZKOŁY** – gimnazja – Gimnazjum i. Władysława Reymonta

Adres: ul. Piotrkowska 114 (prawdopodobnie).

Stowarzyszenie powstało w 193..... roku. Dla realizacji celu swojej działalności wynajęło **prawa** oficynę w dużej kamienicy przy ul. Piotrkowskiej 114. Według „Księgi adresowej m. Łodzi, 1937-1939 (rozdz. „Schematyzm miasta Łodzi”, s. 37) prowadziło tu gimnazjum męskie.

Według podpisu pod zdjęciem w „Łodzi w Ilustracji” z listopada 1938 r. obok gimnazjum funkcjonowało tu też liceum.

Według książki telefonicznej Łodzi na 1946 r. Szkoła, ale już nie Stowarzyszenie, wznowiła działalność w tym samym miejscu, jako 14. Państwowe Gimnazjum, które funkcjonowało do 195..... roku

1934

– nr 24, z 17 VI, s. 3: Zarząd Stowarzyszenia i grono pedagogiczne jego Szkoły na wspólnym zdjęciu

1935

– nr 25, z 23 VI, s. 3: Rada Pedagogiczna i Zarząd Stowarzyszenia „*in corpore*”; zdjęcie wykonane przed wejściem głównym do Szkoły

1938

– nr 48, z 27 XI, s. 3: uroczystości przekazania ciężkiego karabinu maszynowego, ufundowanego przez nauczycieli, uczniów i Stow. Oświatowe im. Wł. S. Reymonta żołnierzom 28 pułku piechoty (ok. 13.11.1938)

= Stowarzyszenie Artystów Łódzkich „Start”

porównaj: OSOBY – ROZENTAL Roman (prezes)

= Stowarzyszenie Gimnazjum Żeńskiego im. E. Orzeszkowej w Łodzi vel Gimnazjum Żeńskiego i Prywatna Szkoła Powszechna im. E. Orzeszkowej w Łodzi

porównaj: OSOBY – WIĘCKOWSKI Stanisław (prezes)

Adres: al. T. Kościuszki 21.

Było to żydowskie gimnazjum żeńskie.

= Stowarzyszenie Kulturalno–Oświatowe im. T. Kościuszki

porównaj: OSOBY – BILSKI, GADULKA, GRAMS, JANASIK,
JĘDRZEJCZYKÓWNA, KOWALSKI, MOREL,
REJNIAK Marian (prezes), SAS Leopold (opiekun
szkolnego Koła), WARCHOŁ

Adres: Podmiejska 21 (Szk. Powsz. Nr 2 na Chojnach)

Stowarzyszenie powstało w 1921 roku. Około końca 1936 r. przemianowane na Koło Absolwentów Szkoły Powszechnej nr 2 w Łodzi im. J. Słowackiego

1932

– nr 2, z 10 I, s. 1: uroczystość 10-lecia Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego im. T. Kościuszki w sali gimnastycznej Szkoły Powszechnej Nr 2 przy ul. Podmiejskiej 21

1937

– nr 1 [uwaga: ten nr „Łwl” ukazał się pod tytułem „Tydzień w Ilustracji”, z 3 I, s. 3: uczestnicy spotkania z okazji 15-lecia Stowarzyszenia (sala Szk. Powsz. Nr 2; 26.12.1936)

= Stowarzyszenie Kulturalno–Oświatowe Pracowników Tramwajowych „Książka”

Powstało w poł. 1929 r. przy Związku Tramwajarzy w Łodzi, w którym członkami byli przede wszystkim pracownicy „Kolei Elektrycznej Łódzkiej” (tramwaje miejskie).

1931

– nr 28, z dn. 12 VII, s. 1: kościół p.w. MB Różańcowej pod budowę, którego m.in. Stowarzyszenie ofiarowało kawałek gruntu (widok)
s. 2: jak wyżej; widok

= Stowarzyszenie Polonistów RP, oddział łódzki

porównaj: – OSOBY – SKWARCZYŃSKA Stefania (członkini)
– TOWARZYSTWA – kulturalno-oświatowe – Łódzkie Towarzystwo Polonistów

Powstało 193... r., poprzez przekształcenie się Łódzkiego Towarzystwa Polonistów w oddział łódzki Stowarzyszenia Polonistów RP.

= Związek Kół Oświatowych w Łodzi

patrz: ZWIĄZKI – kulturalno-oświatowe – Związek Kół Oświatowych w Łodzi

– paramilitarne

porównaj: STRZELNICE – strzelnica sportowa Kolejowego Przesposobienia Wojskowego

= Liga Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwchemicznej, Łódzki Obwód Miejski (LOPP)

patrz: LIGI – Liga Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwchemicznej

– Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przesposobienia Wojskowego (PW i WF)

= Okręgowy Urząd w Łodzi

- porównaj: – – – Powiatowy Komitet Wychowania Fizycznego w Łodzi
- – – Organizacja Przesposobienia Kobiet do Obrony Kraju, Koło lokalne
- INSTYTUTY – Państwowy Instytut Wychowania Fizycznego, oddział w Łodzi
- MIEJSCOWOŚCI i WSIE – Ruda Skierniewicka
- OSOBY – BENCZER H..... (komendant miejski PWiWF), CIEŚLAREK (działacz), GIERBICH Włodzimierz (działacz), KILIŃSKI (płk; dyr. Urzędu), ULRYCH Juliusz (płk; szef WFiPW DOK IV), WILCZYŃSKI-OLSZYŃA Józef (gen.),
- ŚWIĘTA – Wychowania Fizycznego i Przesposobienia Wojskowego
- WOJSKO – Ruda Skierniewicka (obóz letni WF i PW DOK IV)

Centralny organ Ministerstwa Spraw Wojskowych. Powstał w roku 193..... jako organ międzyministerialny do kierowania sprawami wychowania fizycznego i przesposobienia wojskowego społeczeństwa polskiego. Okręgowe Urzędy WF i PW działały przy sztabach dowództw okręgów korpusów. Niżej strukturę WF i PW tworzyły Powiatowe i Miejskie Komendy.

Zlikwidowany w 1949 roku [3].

BIBLIOGRAFIA:

- [1] (NN), *Wychowanie fizyczne kobiet*; [w:] „Łódź w Ilustracji”, 12 V 1935, nr 19, s. 7 (rec. książki „Uszkodzenia sportowe u kobiet”)
- [2] *Na stanowiska komendantów powiatowych Państwowego Urzędu WF i PW poszukuje kandydatów. Podania do 20 b.m.*; [w:] „Kurier Łódzki”, 14 III 1935, nr 72, s. 2.
- [3] *Wizyta dyrektora PUWF i PW – inż. Tadeusza Kuchara w Łodzi*; [w:] „Głos Robotniczy”, 20 VIII 1947, nr 228, s. 4.
- [4] *Wychowanie Fizyczne i Przesposobienie Wojskowe na terenie obwodu PW 28 pSK (pułku Strzelców Kaniowskich)*; [w:] „Kurier Łódzki”, 19 III 1935, nr 77, s. 6

1927

- nr 52, z 24 XII, s. 3: spotkanie grupy młodzieży Klubu Sportowego „Ikape” – Łódź z władzami sportowymi i przesposobienia wojskowego w Łodzi

1933

- nr 24, z 11 VI, s. 7: grupa nauczycielek z łódzkiego okręgu oświatowego uczestniczek kursu wychowania fizycznego zorganizowanego w Ośrodku Przesposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego (przy ul.); zdjęcie wykonane w sali gimnastycznej Ośrodka)
- nr 27, z 2 VII, s.: Święto Wychowania Fizycznego i Przesposobienia Wojskowego w Spale (25.06.1933)
- grupa oficerów z dowództwa DOK IV przedstawiana prezydentowi RP – I. Mościckiemu przez gen. S. Małachowskiego
 - pododdział kawalerii Przesposobienia Wojskowego pod dowództwem rtm. Młodzianowskiego wchodzący w skład 10 dywizji podczas defilady

1934

- nr 23, z 10 VI, s. 5: zawody łucznicze na boisku „Sokoła” z okazji święta organizacji Wychowanie Fizyczne i Przystosowanie Wojskowe
- nr 24, z 17 VI: fotoreportaż ze święta organizacji Wychowanie Fizyczne i Przystosowanie Wojskowe w Łodzi (**10.06.1934**)
 - s. 1: – fragment pokazu gimnastycznego uczennic łódzkich szkół średnich
 - Komisarz Rządowy m. Łodzi – Wacław Wojewódzki – wręcza nagrody zwycięzcom zawodów lekkoatletycznych rozegranym z tej okazji
 - s. 2: – widok ogólny pokazu gimnastycznego uczniów łódzkich szkół powszechnych
 - fragment pokazu gimnastycznego dziewcząt
 - jak wyżej; inne ujęcie
- nr 38, z 23 IX, s. 5: grupa biegaczy w biegu pod hasłem „Szukajmy olimpijczyka” zorganizowanym przez Komitet Miejski P.W. i W.F. w którym zwyciężył Polak z ŁKS-u

1935

- nr 5, z 2 II, s. 2: spotkanie w sprawach organizacyjno–propagandowych przedstawicieli różnych władz i organizacji łódzkich współpracujących z Przystosowaniem Wojskowym; obecnie m.in. gen. Józef Olszyna–Wilczyński i komisarz m. Łodzi inż. Wacław Wojewódzki (**25.01.1935**; Klub Oficerski DOK IV)

== Kolejowe Przystosowanie Wojskowe w Łodzi

porównaj: **STRZELNICE** – strzelnica sportowa kolejowego Przystosowania Wojskowego

Organizacja powstała 193... roku. Posiadała dwa ogniska na stacjach Łódź–Kaliska i Łódź–Fabryczna. Na wyższym szczeblu była częścią Okręgu Warszawa Kolejowego Przystosowania Wojskowego.

Przy całej organizacji funkcjonowały Kasy Samopomocy KPW. Przynajmniej członkowie z ogniska Łódź–Kaliska byli zbiorowo ubezpieczeni w poznańskim Banku Wzajemnych Ubezpieczeń „Vesta” [1].

BIBLIOGRAFIA

[1] [Zaświadczenie o członkowskie w Kasie Samopomocy KPW jej członka – Wawrzyńca Mikuły, z grudnia 1931 r.]; [w:] Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, sygn.?....

== Pocztowe Przystosowanie Wojskowe w Łodzi

patrz: **POCZTA POLSKA w ŁODZI** – Pocztowe Przystosowanie Wojskowe

== [Sto dwudziesty ósmy] 128 Miejski Pułk Przystosowania Wojskowego

patrz: **WOJSKO** – jednostki – 128 Miejski Pułk Przystosowania Wojskowego

== Organizacja Przystosowania Wojskowego Kobiet do Obrony Kraju, Koło Lokalne w Łodzi

p

porównaj: **OSOBY** – **HAJKOWICZOWA–FROŁOWICZOWA** Stefania, **MICHAŁOWSKA** Jadwiga (przew. Zarządu Naczelnego), **PACHUCKA** Romana, **SZYMKIEWICZÓWNA** Maria (komend. Koła łódzkiego), **SZYMLÓWNA** Maria, **WITTEKÓWNA** Maria (komendantka główna)

Organizacja powstała 28 I 1927 r. na bazie Komitetu Społecznego Przystosowania Kobiet dla Obrony Kraju (powstałego w X 1922 r.). Tenże powstał na bazie Ochotniczej Legii Kobiet funkcjonującej w okresie 1920 – III 1922, taż zlikwidowana z braku środków finansowych w budżecie Przystosowania Rezerw Kobietych w Wydz. Przystosowania Rezerw Oddz. III Sztabu Generalnego WP.

Z dniem 11 II 1939 r. Organizacja została uznana za stowarzyszenie wyższej użyteczności w dziedzinie organizacji i prowadzenia przystosowania wojskowego kobiet i zrzeszania stowarzyszeń społecznych dla przystosowania kobiet do obrony Kraju, w zakresie ustalonym przez ministra spraw wojskowych. W sierpniu 1939 r. Organizacja liczyła ok. 47 tys. członkiń i uczestniczek. Funkcjonowała w tym czasie 98 Kół Lokalnych.

Organizacja podlegała Państwowemu Urzędowi Wychowania Fizycznego, jako stowarzyszenie przystosowania wojskowego.

W skrócie i powszechnie Organizację nazywano „Pewuka” (PWK). **Od marca 1939 r. zmiana nazwy na Przystosowanie Wojskowe Kobiet.**

BIBLIOGRAFIA:

- [1] GRZEGORZEWSKA Zofia, Kalendarz PWK na 1938 r.
[2] PIWOŃSKA Halina, *Przysposobienie Wojskowe Kobiet*. W-wa 1979, mps w
[3] ZASTOCKA W....., *Historia PWK*. W-wa 1980, mps w
[4] ZAWACKA Elżbieta, *Szkice z dziejów Wojskowej Służby Kobiet*. Toruń 2001 (ss. 38–40: niepełna bibliografia wydawnictw PWK)
[5] ZAWACKA Elżbieta, *Czekając na rozkaz*. Lublin 1992.

1935

- nr 21, z 26 V, s. 6: okładka do „Kroniki PWK [w Łodzi ??]”, wykonana w Państwowej Szkole Przemysłowej Żeńskiej w Łodzi pod plastycznym nadzorem nauczyciela rysunku, łódzkiego art.–malarza – Franciszka Walczowskiego

== Przysposobienie Wojskowe Lotnicze

patrz: **LOTNICTWO** – Centrum Przysposobienia Wojskowego Lotniczego

== Przysposobienie Wojskowe Młodzieży Polskiej

= Hufce Szkolne Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego

1930

- nr 20, z 11 V, s.: zawody strzeleckie na strzelnicy wojskowej DOK IV Hufców Szkolnych Przysposobienia Wojskowego z okazji poświęcenia pierwszego sztandaru hufców – stanowiska strzeleckie – grupa uczestników zawodów przy tarczach

1931

- nr 42, z 18 X, s. 3: uroczystość przekazania sztandaru łódzkiego Przysposobienia Wojskowego przez mistrza w wyszkoleniu na 1930 r. – Gimnazjum Zgromadzenia Kupców nowemu mistrzowi na 1931 r. – Miejskiemu Męskiemu Seminarium Nauczycielskiemu w Łodzi

= Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego. Komenda Powiatu Łódzkiego.

= Przysposobienie Wojskowe Kobiet, Koło Lokalne w Łodzi

patrz: **ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA** – paramilitarne – Organizacja Przysposobienia Wojskowego Kobiet do Obrony Kraju

Ta nazwa od marca 1939 r., uprzednio Organizacja Przysposobienia Wojskowego Kobiet do Obrony Kraju.

= Wychowanie Fizyczne i Przysposobienie Wojskowe

patrz: **ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA SPOŁECZNO-ZAWODOWE** – paramilitarne – Państwowy Okręgowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego.

=== Przysposobienie Wojskowe i Wychowanie Fizyczne Hufców Szkolnych w Łodzi

(vel **Hufce Szkolne Przysposobienia Wojskowego ???**)

== == Hufiec Szkolny PW i WF prywatnego Gimnazjum Aleksego Zimowskiego

1934

- nr 43, z 28 X, s. 5: z podpisu: „W tygodniu ubiegłym odbyło się uroczyste przekazanie sztandaru mistrzowskiemu [szkolnemu] hufcowi [Przysposobienia Wojskowego] gimnazjum A. Zimowskiego [za osiągnięcia w roku szkolnym 1933/1934 r.]. Hufiec ten zdobył już mistrzostwo po raz wtóry. Jeżeli w roku bieżącym [1934/1935] zdobędzie mistrzostwo po raz trzeci otrzyma sztandar na własność. (...) Sztandar dotychczas posiadał b. hufiec Miejskiego Seminarium Nauczycielskiego [w Łodzi]

(„Łwl”, 1934, nr 43, s. 5); **uroczystość odbyła się na dziedzińcu Gimnazjum**

- moment przekazania sztandaru
- poczet sztandarowy hufca P.W. gimnazjum A. Zimowskiego po wręczeniu sztandaru
- hufiec Gimnazjum A. Zimowskiego „in corpore”, którego członkowie zostali udekorowani kwiatami przez kolegów z młodszych klas szkolnych

== == Hufiec Szkolny Miejskiego Seminarium Nauczycielskiego im. E. Estkowskiego w Łodzi

1934

- nr 43, z 28 X, s. 5: z podpisu: „*W tygodniu ubiegłym odbyło się uroczyste przekazanie sztandaru mistrzowskiemu [szkolnemu] hufcowi [Przysposobienia Wojskowego] gimnazjum A. Zimowskiego [za osiągnięcia w roku szkolnym 1933/1934 r.]. Hufiec ten zdobył już mistrzostwo po raz wtóry. Jeżeli w roku bieżącym [1934/1935] zdobędzie mistrzostwo po raz trzeci otrzyma sztandar na własność. (...) Sztandar dotychczas posiadał b. hufiec Miejskiego Seminarium Nauczycielskiego [w Łodzi]*” („Łwl”, 1934, nr 43, s. 5); **uroczystość odbyła się na dziedzińcu Gimnazjum**
- moment przekazania sztandaru

== == Hufiec Szkolny Państwowej Szkoły Włókienniczej w Łodzi

– Zjednoczenie Polskiej Młodzieży Pracującej „Orlą” Województwa Łódzkiego

porównaj: **OSOBY** – **KUKLIŃSKI** Józef (prezes Zarz. Wojewódzkiego), **POSPIEZYŃSKA**, **UZNAŃSKI** Władysław (prezes zarządu wojew. w Łodzi)

Młodzieżowa organizacja paramilitarna, której członkowie byli szkoleni dla obrony Polski. Powstała w 1919 roku. Zrzeszała młodzież różnych środowisk i warstw społecznych w wieku od 9 do 14 lat, działając w miastach i miasteczkach Rzeczypospolitej. Podtrzymywała tradycje niepodległościowe i demokratyczne, o czym świadczy ich motto „Dobro Rzeczypospolitej – najwyższym obowiązkiem Orłąt”.

Do wybuchu II wojny światowej bazą wychowawczą i materialną był Związek Strzelecki, wspomagany przez jednostki wojskowe oraz Centralny Instytut Wychowania Fizycznego. Organizacje „Orłąt” powstawały również na terenie wielu państwowych zakładów pracy. Związek Strzelecki tworzył hufce „Orłąt” we Lwowie, Toruniu, Poznaniu, Lublinie, Bydgoszczy, Krakowie, Warszawie, Łodzi, Kielcach, Grodnie, Wilnie, na Wołyniu i w Prusach Wschodnich (tajne).

W Warszawie powstało 18 Hufców oraz ośrodek szkolenia – „Orłęcy Kurs Instruktorski” przy Komendzie Głównej Związku Strzeleckiego.

W okresie wojny działał intensywnie tylko Hufiec warszawski przekazując dorastających członków do ZWZ-AK.

1935

- nr 38, z 22 IX, s. 6: **ogólnopolski** obóz „Orłąt” w Rudzie Skierniewickiej; uczestnicy obozu wraz z kadrą „in corpore”
- nr 41, z 13 X, s. 7: jedno z „orłąt” łódzkich na jednej łódzkich strzelnic podczas ćwiczeń strzeleckich

1929

- nr 27, z 7 VII, s. 3: składanie kwiatów na „Grobie” Nieznanego Żołnierza w Łodzi przez delegację Zjednoczenia Polskiej Młodzieży Pracującej „Orlą”
(29.06.1929)

– Związek Strzelecki

patrz: **ZWIĄZKI** – **paramilitarne** – Związek Strzelecki

- patriotyczne

= **Koło Polek**

= **Legion Młodych, oddz. w Łodzi**

= **Narodowa Organizacja Kobiet, oddz. w Łodzi**

= **Organizacja Pracy Obywatelskiej „Straż Przednia”, podokręg Łódź**

porównaj: **OSOBY – ANDYSZ** Józef (działacz)

Sanacyjna organizacja wychowania patriotycznego, założona w październiku 1932 przez Adama Skwarczyńskiego, z inicjatywy ministra wyznań religijnych i oświecenia patriotycznego Janusza Jedrzejewicza.

Wywodziła się z organizacji „Alfa i Beta” tworzonych w szkołach od 1927 w celu zwalczania wpływów enedeckiej Narodowej Organizacji Gimnazjalnej. Skupiała młodzież szkół średnich, głównie gimnazjów i liceów ogólnokształcących, chociaż były także komórki organizacyjne w szkołach zawodowych. W roku szkolnym 1936/1937 rozpoczęto werbowanie kandydatów wśród młodzieży rzemieślniczej i studentów.

Działała pod patronatem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, które zatwierdziło jej Naczelnika i statut. Naczelnik „SP” był wybierany przez Radę Naczelną.

Statut „Straży Przedniej” eksponował kwestię wychowania młodzieży w duchu czynnej służby Polsce. Początkowo rozwijała działalność pozaszkolną, w późniejszym okresie została podporządkowana państwowej administracji oświatowej.

Organizacja z założenia elitarna, nigdy nie przekroczyła liczby sześciu tysięcy członków, jednak przez statutową i ideową wyrazistość stała się powszechnie znaną instytucją wychowawczą. Uzyskała sympatię dyrektorów wielu szkół, co skutkowało poparciem dla tworzenia komórek organizacyjnych. Ponieważ skupiała uczniów starszych klas, wymiana pokoleniowa następowała co roku. Przez osiem lat istnienia przez organizację przewinęło się kilkadziesiąt tysięcy młodych ludzi.

Członkostwo w Straży było często wstępem do późniejszej działalności w sanacyjnym „Legionie Młodych”. Organy prasowe: „Kuźnia Młodych” (1932–1936) i „W Młodych Oczach”.

= **Organizacja „P” („Przyszłość”)**

patrz: **ORAGANIZACJE i STOWARZYSZENIA** – patriotyczne – Organizacja „X–P”

= **Organizacja „X–P”**

porównaj: **OSOBY – FICHNA** Bolesław (czł.), **FILECHOWSKI** (czł.), **GOEBEL** B..... (czł.), **JACYNICZ** Zygmunt (czł.), **JESIONOWSKI** Zygmunt (czł.), **JURKOWSKI** S..... (czł.), **KARLIŃSKI** Klemens (czł.), **KIEŁKIEWICZÓWNA** J..... (czł.), **KUNERT** (czł.), **LIZEL** Maksymilian (czł.), **MALINOWSKI** Henryk (czł.), **MEDYŃSKI** (czł.), **MICHAŁKIEWICZ** S..... (czł.), **PASZKOWSKI** Wacław (czł.), **PFEIFER** Edmund (Seweryn ?; czł.), **PODOLAK** Stanisław (czł.), **STARZYŃSKI** Artur (czł.), **STECKI** Maksymilian (czł.), **SOCHACKI** E..... (czł.), **WASZKIEWICZ** Ludwik (czł.), **WYSZNACKI** H..... (czł.)

Tajna organizacja samokształceniowa młodzieży łódzkich szkół średnich pod nazwą „X” (przed I wojną światową). Jej odpowiednikiem (i władzą zwierzchnią) w wyższych uczelniach w Warszawie była organizacja „Z”. W XI–XII 1903 r. organizacja „X” została przemianowana na organizację „P” (P jak „Przyszłość”).

BIBLIOGRAFIA:

[1] W.P., Z tajników przeszłości. Przyczynek do historii ruchu rewolucyjnego w Łodzi. [w:] „Łódź w Ilustracji”, 15 III 1931, nr 11, ss. 4–6

1931

– nr 11, z 15 III, : s. 4: członkowie ostatniego „X–P”, uczniowie łódzkich szkół: Artur Starzyński, Klemens Karliński, **Stefan** Jurkowski, Wacława Paszkowski, Kunert, Maksymilian Lizel, Konstanty Stecki, Edmund Ende, Władysław Izdebski, Edmund Pfeifer i Zygmunt Jacynicz
s. 5: grupa młodzieży łódzkiej, uczestników tajnych kompletów: E..... Sochacki, S..... Michałkiewicz, Filechowski, Bolesław Fichna, H..... Wyszacki, J..... Kiełkiewiczówna, B..... Goebel,

B..... Wojciechowski, Medyński.
s. 6: członkowie pierwszej organizacji „P”, uczniowie łódzkich szkół:
Zygmunt Jesionowski, Henryk Malinowski, Stanisław Podolak,
Klemens Karliński, Seweryn Pfajfer, Ludwik Waszkiewicz.

= Stowarzyszenie Strzeleckie „Bractwo Kurkowe”

Adres:

Powstało w 1824 roku.

1934

– nr 38, z 23 IX, s. 2: uczestnicy obchodów 110-lecia istnienia Bractwa; zdjęcie wykonane w
lokalu stowarzyszenia

= „Straż Przednia”, podokręg Łódź

patrz: ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA – patriotyczne – Organizacji Pracy Obywatelskiej
Młodzieży „Straż Przednia”

– polityczne

= Łódzki Klub Demokratyczny

patrz: KLUBY – Łódzki Klub Demokratyczny

= Stowarzyszenie Demokracji Chrześcijańskiej w Łodzi

porównaj: OSOBY – ROGOZIŃSKI Andrzej (założ.)

= „Służba Młodych” Obozu Zjednoczenia Narodowego, oddz. w Łodzi

patrz: PARTIE – OBÓZ ZJEDNOCZENIA NARODOWEGO – „Służba Młodych” OZN

– pracownicze

= Zrzeszenie Pracowników Banku Spółek Zarobkowych w Łodzi

1937

– nr 45, z 7 XI, s. 2:

– społeczne

= Stowarzyszenie „Rodzina Legionowa”

porównaj: – OSOBY – SMOLAREK Antoni (v-ce prezes; 1936)

= Stowarzyszenie „Rodzina Pocztaowa”

patrz: POCZTA POLSKA w Łodzi – „Rodzina Pocztaowa”

= Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna”

patrz: POLICJA – „Rodzina Policyjna”
porównaj: – PRZEDSZKOLA – „Rodziny Policyjnej”

BIBLIOGRAFIA:

[1] *Widziani oczami pokoleń. Rodziny Policyjne RP* [album fotograficzny]. Łódź 2015.

= Stowarzyszenie „Rodzina Rezerwistów”

porównaj: – OSOBY – DOMAŃSKA J..... (v-ce przewodn.), GAJEWSKI J..... (przewodn.)
– ZWIĄZKI – kombatantki – Związek Rezerwistów RP

Powstała w 192... r. jako organizacja afiliowana przy Związku Rezerwistów RP. W 1939 r. posiadała 410 kół i około 15 tys. członków, w większości kobiet. Była to organizacja ogólnopolska, kulturalno-oświatowa. W dniu 25 III 1939 r. sfederowała się z Organizacją Przynależności Kobiet dla Obrony

Kraju w ramach, której prowadziła przede wszystkim szkolenie w zakresie obrony przeciwlotniczo-gazowej i ratownictwa sanitarnego; współdziałała z „Rodziną Wojskową”

1935

– nr 4, z 27 I, s. 6: „choinka dla dzieci członków „Rodziny” (6.01.1935)

== Koło nr (przy Kole nr XI „Związku Rezerwistów”, przy Zjedn. Zakł. Włókienniczych K. Scheiblera i L. Grohmana)

1935

– nr 52, z 29 XII, s. 2: „jasełka” w wykonaniu dzieci członków „Rodziny Rezerwistów przy Kole nr XI „Związku Rezerwistów” (przy fabryce Scheiblera i Grohmana) na „gwiazdce” zorganizowanej w zakładowym Klubie Pracowniczym

== Koło nr 1 (przy)

porównaj: – OSOBY – ANIOŁKIEWICZOWA (czł. zarządu), GRZEGORZEWSKA (czł. zarządu), JAKOBSKIND (czł. zarządu), KĘPCZYŃSKA (czł. zarządu), KĘPCZYŃSKI T (prezes Koła), KRAJEWSKA (czł. zarządu)

1935

– nr 10, z 10 III, s. 4: nowo wybrany Zarząd Koła nr I „Rodziny Rezerwistów” „in corpore”

== Koło nr (przy)

1935

– nr 52, z 29 XII, s. 2: „jasełka” w wykonaniu dzieci członków „Rodziny Rezerwistów przy Kole nr XI „Związku Rezerwistów (przy fabryce Scheiblera i Grohmana) na „gwiazdce” zorganizowanej w zakładowym Klubie Pracowniczym

== Koło nr (tramwajarzy; przy Kolei Elektrycznej Łódzkiej [tramwaje miejskie])

porównaj: – OSOBY – RUDNICKA (działaczka), WERWASOWA (działaczka),

Powstało 193... roku

1938

– nr 20, z 15 V, s. 3: uczestnicy uroczystości z okazji „Dnia Matki”, zorganizowanej przez tramwajarską „Rodzinę Rezerwistów” (ok. 15.05.1938)

= Stowarzyszenia „Rodzinna Urzędnicza”

1935

– nr 2, z 13 I, s. 5: „choinka” dla dzieci urzędników Urzędu Wojewódzkiego zorganizowana pod protektoratem wojewodziny – Krystyny Hauke–Nowakowej przez Komitet Pań „Rodziny Urzędniczej” przy UW w reprezentacyjnej sali Urzędu

– Koło Urzędników Administracji Ogólnej w Łodzi

porównaj: OSOBY – SZCZYGIEŁ Franciszek (prezes)

1935

– nr 22, z 2 VI, s. 6: uroczystość pożegnania prezesa Koła – nacz. Franciszka Szczygła; („Grand–Cafe”; V 1935)

– Komitet Pań „Rodziny Urzędniczej” przy Urzędzie Wojew. w Łodzi

1935

- nr 2, z 13 I, s. 5: „choinka” dla dzieci urzędników Urzędu Wojewódzkiego zorganizowana pod protektoratem wojewodziny – Krystyny Hauke–Nowakowej przez Komitet Pań „Rodziny Urzędniczej” przy UW w reprezentacyjnej sali Urzędu

= „Rodzina Wojskowa”

patrz: **WOJSKO** – „Rodzina Wojskowa”

= Stowarzyszenie Wolnomyślicieli Polskich, oddz. w Łodzi

porównaj: – **OSOBY** – **HANEMAN** Jan Stefan (czł. zarz.)
– **ZWIĄZKI** – ... – Polski Związek Myśli Wolnej

Powstało 8 grudnia 1907 r. jako **organizacja ogólnopolska**. Z dniem 30 lipca 1928 r. zlikwidowane przez władze państwowe pod zarzutem działalności antypaństwowej, jako stowarzyszenie propagujące laicki światopogląd.

Reaktywowanie działalności już z dniem 1 października 1928 r. pod nazwą Polski Związek Myśli Wolnej. Również i on został zlikwidowany w 1936 r. pod tym samym zarzutem co w 1928 roku [7].

BIBLIOGRAFIA:

[1] WACHOWSKA Barbara, *Polski Związek Myśli Wolnej, 1928–1938*;

[w:] „Acta Universitatis Lodzensis”, Folia Historica”, 1991, nr 43, ss. 57–84.

– sportowe

porównaj: – **INSTYTUTY** – Państwowy Instytut Wychowania Fizycznego, oddz. w Łodzi
– **KLUBY** – sportowe
– **KOMITETY** – Powiatowy Komitet Wychowania Fizycznego w Łodzi
– **TOWARZYSTWA** – sportowe
– **ZWIĄZKI** – sportowe

= Stowarzyszenie Sportowe „Pogoń” – Łódź

porównaj: **OSOBY** – **BUDZIAREK** Zygmunt (kolarz), **LESZCZYŃSKI** Henryk (kolarz)

Adres: ul. Piotrkowska 283.

Powstało prawdopodobnie na początku 1923 r.; zatwierdzenie statutu: 22 maja 1923. Wymieniane w sprawozdaniach o łódzkich stowarzyszeniach i klubach sportowych jeszcze w latach 30. XX w., ale brak informacji o konkretnej działalności. Nie posiadało swojego boiska czy innego stałego miejsca ćwiczeń poza lokalem klubowym.

1928

– nr 39, z 23 IX, s. 7: drużyny piłki nożnej Łódzkiego Towarzystwa Sportowo–Gimnastycznego (ŁTS-G-Łódź) i „Pogoni”–..... przed meczem o wejście do ekstraklasy (stadion ŁKS-u)

= Stowarzyszenie Sportowe „Rapid” – Łódź

porównaj: **OSOBY** – **WÓJCIK** (kolarz)

= Stowarzyszenie Sportowo-Gimnastyczne „Aurora”

patrz: **TOWARZYSTWA** – sportowe – Łódzkie Towarzystwo Sportowe „Aurora”

– spółdzielcze

patrz: – **SPÓŁDZIELNIE** – konsumenckie
– **ZWIĄZKI** – konsumenckie

= Spółdzielnia Spożywców „Społem”

patrz: – **ZWIĄZKI** – konsumenckie – Związek Spółdzielni Spożywców RP „Społem”, oddział w Łodzi

- śpiewacze

porównaj: - **CHÓRY**
- **KONKURSY** – śpiewacze
- **TOWARZYSTWA** – śpiewacze

BIBLIOGRAFIA:

[1] 100 lat śpiewactwa łódzkiego. Łódź 1976.

= **Katolickie Stowarzyszenie Śpiewu Kościelnego „Cecylia”**

porównaj: **CHÓRY** – Chór Sumowy św. Cecylii”

Był chórem kościelnym łódzkich Niemców–katolików. Niemiecka nazwa: Ceciliengesangverein. Stowarzyszenie działało przy kościele ewangelickim p.w.

Rozpoczęto działalność 30 III 1856 roku. (A.Kempa)

Od 1933 r. w swoim budynku przy ul. Legionów (po II wojnie św. Teatr Powszechny).

= **Łódzkie Męskie Towarzystwo Śpiewacze**

Adres: ul. Piotrkowska

= **Niemieckie Stowarzyszenie Śpiewacze**

(vel Łódzkie Towarzystwo Śpiewacze vel Mannergesangverein)

porównaj: **OSOBY** – **BAUER**

Adres: u;. Piotrkowska 243.

Powstało 1 I 1870 r. (wg A. Kempy; wg innego źródła w 1846 r.). W końcu XIX w. miało siedzibę w hotelu Mantauffel'a przy ul. Zachodniej. Jednopiętrowy budynek przy ul. Piotrkowskiej 243 powstał ze składek członków. Został oddany do użytku w 1939 roku.

Zawieszono w działalności 14 VI 1939 r. za działalność narodowo–socjalistyczną (hitlerowską).

= **Stowarzyszenie Śpiewacze „Echo”**

patrz: **TOWARZYSTWA** – śpiewacze – Towarzystwo Śpiewacze „Echo”

= **Stowarzyszenie Śpiewacze „Lira”**

patrz: **TOWARZYSTWA** – śpiewacze – Towarzystwo **Miłośników Śpiewu i Muzyki** „Lira” w Łodzi

= **Stowarzyszenie Śpiewacze „Harmonia” przy kościele Wniebowzięcia Najśw. Marii Panny**

porównaj: - **DOMY** – Dom Ludowy Stow. Robotników Chrześcijańskich
- **OSOBY** – **FRĄCZAK** A..... (prezes 19... – 19...), **JÓŹWIĄK** F..... (członek), **KOCHANIAK** W..... (członek), **ŁAPIŃSKI** Stanisław (prezes 19... – 19...), **SKIBIŃSKI** J..... (członek), **PROSNAK** Karol (dyrygent chóru), **SOSNOWSKI** Bolesław (prezes 19... – 19...), **STASIAK** J..... (członek)

Adres: ul. Przejazd 34 (1910), Miodowa 4 (18...–1912), Główna 62 (XI 1912 –), Brzezińska 33 (4 X 1931–), L. Zamenhoffa 32 (od 2000)

Stowarzyszenie rozpoczęło działalność w maju 1886 r., z inicjatywy ówczesnego proboszcza par. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny - ks. prałata Jana Siemca jako Towarzystwo Śpiewu Kościelnego, zwany popularnie chórem sumowym lub chórem staromiejskim. W gronie organizatorów byli: Franciszek Drewnowicz, Zdzisław Grzymałowski, Franciszek Giebartowski, Bolesław Kopczyński, Jan Stasiak, Józef Kwarto, Antoni Kwarto, Antoni Adamski i inni. Członkowie chóru wywodzili się głównie ze środowiska robotniczego Bałut i Żubardzia.

Działalność „przy kościele” pozwalała na ominięcie długotrwałej i skomplikowanej procedury rejestracyjnej gdyby zgłoszono go jako zwykłe towarzystwo śpiewacze.

Początkowo był to tylko chór męski, w pięć lat później był to już chór mieszany. W pierwszym roku działalności chór skupił 50 osób, a w pięć lat później już 80 członków. W końcu XIX w. był największym chórem katolickim w Łodzi. W rok po inauguracji działalności chór rozszerzył swoją działalność o zespół muzyczny.

Już na początku „rewolucji 1905-1907”, kiedy władze carskie nieco poluzowały możliwość zakładania wszelkiego rodzaju polskich stowarzyszeń i organizacji, chór został zarejestrowany 8 grudnia 1905 r. jako chór mariański przy kościele Wniebowzięcia Najśw. Marii Panny w Łodzi” (**uwaga:** brak precyzji [**do wyjaśnienia !!**] Autorki [5] art. o „Harmonii”, która stronę dalej pisze: „(...) *po odzyskaniu niepodległości, (...) w marcu 1919 r. wszystkie stowarzyszenia musiały poddać się weryfikacji (...). Od tego roku Stowarzyszenie zaczęło używać nazwy „Harmonia”*) Dało to możliwość organizowania występów poza kościołem.

od 1921 r., w nowym statucie, chór „Harmonia”

Pierwotnie Stowarzyszenie funkcjonowało w salach katechetycznych parafii Wniebowzięcia Najśw. Marii Panny

Na ul. Przejazd Stowarzyszenie wynajmowało część pomieszczeń w Domu Ludowym Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich, od razu po jego otwarciu w dn. 10 VII 1910 roku.

W latach 19... - 19... Stowarzyszenie wynajmowało salę w nowo wybudowanym, w 1927 r. budynku niemieckiego, katolickiego, chóru „Gloria” (ta nazwa od X 1907 r.), działającego przy kościele Wniebowzięcia Najśw. Marii Panny (wcześniejsza nazwa „Grüne Haim”, Zielony Gaj”) przy ul. Brzezińskiej [ob. Wojska Polskiego] 33 (1 IV 1908 do lokalu przy Brzezińskiej 19 [5]. vel Miodowa 4. Stronnictwo Demokratyczne oddz. Żubardź (1951), Harmonia wynajmowała sale przy Brzezińskiej 33

Miodowa 4 obecnie Graficzna budynek Tow. Śpiewaczego „Gloria” później siedziba „Harmonia”, po II wojnie św. również siedziba Stronnictwa Demokratycznego „Żubardź”. Budynek rozebrany ok. 1999, pod boisko dla szkoły baletowej. Stąd na Zamenhoffa 32.

BIBLIOGRAFIA:

[1] [informacja o otwarciu nowego lokalu „Harmonii” przy ul. Główniej 62];

[w:] „Rozwój”, 27 XI/7 XI 1912, nr 256, s. 2.

[2] (JKK), *Najstarszy łódzki chór*; [w:] „Dziennik Łódzki”, wyd. A, 18 V .2006, nr 115, s. 13.

[3] JKK, „Harmonia” w nowym miejscu. „Dziennik pomógł”;

[w:] „Dziennik Łódzki”, wyd. A, 18 V 2000, nr 115, s. 18.

[4] BONISŁAWSKI Ryszard, BRZEZIŃSKI Kazimierz, GRAMSZ Andrzej, *Stowarzyszenie Śpiewacze „Harmonia”, 1886–2006. Album jubileuszowy*. Łódź 2006.

[5] PELLOWSKA-CHUDOBINSKA Bożena, *130 lat Stowarzyszenia Śpiewaczego „Harmonia*;

[w:] „Kronika Miasta Łodzi”, 2016, nr 2, ss. 143 – 153 (+ kilka zdjęć Chóru z jego archiwum; liczne rozbieżności)

[6] PELLOWSKI Alfons, *Kultura muzyczna Łodzi do roku 1918*. Łódź 1994.

1928

– nr 48, z 25 XI, s. 3: zarząd Stowarzyszenia „Harmonia”; zdjęcie wykonane z okazji 40. rocznicy powstania

– nr 49, z 2 XII, s. 2: przyjęcie dla gości i członków Stowarzyszenia z okazji 40-lecia (25.11.1928)

1930

– nr 41, z 5 X, s. 6: członkowie Stowarzyszenia „Harmonia” „*in corpore*”; zdj. wykonane z okazji zdobycia przez chór dwóch nagród na wojewódzkim konkursie stowarzyszeń śpiewaczych

1931

– nr 41, z 11 X, s. 1: uroczystość poświęcenia nowej siedziby Stowarzyszenia „Harmonia” przy ul. Brzezińskiej 33 (4.10.1931)

1933

– nr 32, z 6 VIII, s. 6: uczestnicy uroczystości jubileuszowej długoletnich członków Stowarzyszenia: J. Stasiaka, J. Skibińskiego, B. Sosnowskiego, A. Frączaka, W. Kochaniaka, F. Józwiaka; zdjęcie wykonane w siedzibie Stowarzyszenia przy ul. Brzezińskiej

– nr 34, z 13 VIII, s. 4: jak wyżej; grupa jubilatów „*in corpore*”

= Stowarzyszenie Śpiewacze „Hasło”

porównaj: OSOBY – WOLCZYŃSKI Józef (członek honorowy Stow.)

Adres: Murarska 19

Powstało w 19...., w tym czasie im. Stellego. W 19.... zmiana nazwy na Stow. Śpiewacze „Hasło”.

1937

– nr 44, z 31 X, s. 5:

= Stowarzyszenie Śpiewacze Chóru Wotywnego „Hieronimus” przy katedrze łódzkiej

vel (patrz) Towarzystwo Śpiewacze Chóru Wotywnego „Hieronimus”

= Stowarzyszenie Śpiewacze im. St. Moniuszki

patrz: TOWARZYSTWA – śpiewacze – Tow. Śpiewacze im. S. Moniuszki

= Stowarzyszenie Śpiewacze im. J. Słowackiego w Łodzi

1930

– nr 13, z 30 III, s. 3: orkiestra Stowarzyszenia podczas występu na akademii z okazji imienin J. Piłsudskiego w sali łódzkiej Filharmonii (19.03.1930)

= Stowarzyszenie Śpiewacze im. Stellego

patrz: ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA – śpiewacze – Stow. Śpiewacze „Hasło”

= Stowarzyszenie Śpiewacze św. Trojcy

porównaj: OSOBY – MILKER Aleksander (członek)

Powstało w 18... roku, przy parafii ewangelickiej św. Trójcy (kościół przy ob. pl. Wolności). Jego niemiecka nazwa to „Kirchengesang-Verein der St. Trinitatis”.

W r. 193... powstała staraniem tej parafii filialna kaplica przy obecnej ul. Organizacji WiN (róg Łagiewnickiej), która służyła jako miejsce prób i występów chóru parafialnego i orkiestry parafialnej. Odprawiano tu również nabożeństwa. Po II wojnie światowej, w końcu 1945 r., kaplica została przejęta przez łódzkich metodystów, którzy od r. 199... są jej prawnym właścicielem jak również działki pod nią [3].

BIBLIOGRAFIA:

[1] GRONCZEWSKA Anna, *Metodyści z łódzkich Bałut*; [w:] „Kocham Łódź” (dod. do „Polska. Dziennik Łódzki”), 1 VI 2012, nr 184, s. 12.

= Towarzystwo Śpiewacze „Lutnia”

patrz: TOWARZYSTWA – śpiewacze

= Związek Polskich Stowarzyszeń Śpiewaczych Województwa Łódzkiego

patrz: ZWIĄZKI – śpiewacze – Związek Polskich Stowarzyszeń Śpiewaczych Wojew. Łódzkiego

– wyznaniowe

= „Polska YMCA”, oddz. w Łodzi

patrz: – OSOBY – CENTKIEWICZ St....., FROMOWICZ, GADOMSKI Jan, GOŁKONTT (adwokat), GROHMAN A....., LEŚNIEWICZ, MOTT J.R. (działacz Amerykańskiej YMCA), PONIKOWSKI M..... (inż.), SOLAŃSKA, SUPER, SZEFER Oskar, SZUMLEWSKI Ludwik (dziennikarz radiowy), TRYPKA Alojzy (dyr. oddz. łódzkiego; 193...–IX 1939), WITTIG Edward (prof.), ZIENKIEWICZ (adwokat),
– ZWIĄZKI – wyznaniowe – Związek Młodzieży Katolickiej (YMCA), oddz. w Łodzi

Adres: Piotrkowska 89 (192..6.– XII 1935), Piotrkowska 243 (192.. – XII 1935, ul. S. Moniuszki 4a (XII 1935 – 1949)

W II poł. lat 20-tych XX w. łódzka YMCA zbudowała swój ośrodek wypoczynkowo–szkoleniowy w nad rz. Lindą w Grotnikach, składający się z dziesięciu drewnianych domów o powierzchni ok. 10 m².

W latach 30-tych YMCA uruchomiła swój drugi ośrodek wypoczynkowo–szkoleniowy w Kurnędzy k. Sulejowa, o powierzchni 15 ha.

Budynek przy ul. S. Moniuszki powstał w latach 1933 – XII 1935, wg projektu Wiesława Lisowskiego, z tym, że w tym czasie została oddana do użytku tylko jego część, od strony ul. R. Traugutta (m.in. basen i sala gimnastyczna). Dokończony (od strony S. Moniuszki) w latach 1946–1949.

BIBLIOGRAFIA:

[1] KONICKI Zdzisław, Ciocia „Imcia”. [w:] „Dziennik Łódzki”,, 199..., nr ..., s.

1937

– nr 12, z 21 III, s. 2: widok ogólny basenu YMCA w nowym budynku przy ul. S. Moniuszki, podczas zajęć nauki pływania

= Stowarzyszenie Polskiej Młodzieży Katolickiej (YMCA), oddz. w Łodzi

patrz: – **ZWIĄZKI** – wyznaniowe – Związek Młodzieży Katolickiej „Polska YMCA”, oddz. w Łodzi

= Chrześcijańskie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej (YMCA)

vel Stowarzyszenie Młodzieży Chrześcijańskiej „Polska YMCA”

porównaj: – **MIEJSCOWOŚCI i WSIE** – Kurnędza

– **OSOBY – ROUNDS** H..... J..... (dyrektor oddz. łódzkiego)

Adresy: (1) ul. Piotrkowska 89 (192...–1938), (2) ul. S. Moniuszki 4 (od IX 1935)

YMCA – Young Men's Christian Association (Chrześcijańskie Stowarzyszenie Męskiej powstało w 1884 r. w Londynie jako organizacja kulturalno–oświatowa z celem pomocy bezrobotnej młodzieży angielskiej. Stowarzyszenie szybko pojawiło się też w USA. Do Polski działacze YMCA trafili z USA przez Francję w 1919 r. wraz z armia gen. J. Hallera. W 1923 r. powstała tzw. „Polska YMCA” (oficjalna nazwa: Stowarzyszenie Młodzieży Chrześcijańskiej „Polska YMCA”), uniezależniając się w ten sposób od misji amerykańskiej. Pierwsze duże ogniska powstały w Warszawie, Łodzi, Krakowie i Gdyni. Niedługo przed wojną „Polska YMCA” skupiała ok. 8 tys. młodzieży. W latach 30-tych XX w. utworzono także YMCA dla dziewcząt (Young Girl's Christian Association).

W Polsce „YMCA” popularnie nazywana była „Imką”. Prowadziła działalność oświatową w 60. klubach i kołach zainteresowań. W latach 1936–1938 w Łodzi, przy ul. S. Moniuszki 4a, „Polska YMCA” zbudowała duży, nowoczesny budynek, z pierwszym w mieście krytym basenem, przy wielkim wsparciu lokalnych przedsiębiorców i funduszy amerykańskich. Obiekt ma powierzchnie 40.000 m², W 1938 r. budynek otrzymał nagrodę „Mister Europa”.

Łódzka YMCA miała swój ośrodek wypoczynkowo–szkoleniowy w Grotnikach, przy obecnej ul. (zachował się do dziś, chociaż w poważnym stopniu zmodernizowany). Ośrodek oddano do użytku w 193... roku.

Przed wojną „Polska YMCA” posiadała w Kurnędzy k. Sulejowa swój ośrodek wypoczynku letniego młodzieży.

W okresie okupacji niemieckiej (1939–1945) w budynku „Imki” mieścił się

„Polska YMCA” wznowiła działalność od razu po zakończeniu II wojny światowej, ale w 1949 r. ówczesne władze zakazały jej działalności na terenie Polski likwidowały za „*krzewienie antysocjalistycznej kultury amerykańskiej*”. W obiekcie powstał „Pałac Młodzieży” im. J. Tuwima.

W latach 1946–1949, dobudowano, przy wydatnej pomocy kanadyjskiej YMCA, salę widowiskową (przewidzianą przedwojennym projektem), gdzie przez wiele lat (1949–196...) mieścił się teatr „7.15”, a później tylko sala teatralna p.n. „Teatr Rozmaitości”,

Działalność „Polskiej YMCA” wznowiono po przemianach polityczno–społecznych w Polsce po 1989 roku. W Łodzi Stowarzyszenie odzyskało budynek przy ul. Moniuszki 4a (1), którego większość pomieszczeń przeznaczyno na wynajem i z tego żyje prowadząc niezbyt widoczną działalność statutową..

BIBLIOGRAFIA:

[1] MJG [Małgorzata Grochowalska], Łódzka YMCA. [w:] „Kultura i Biznes”, V–VI 2005, nr 24, s. 19.

[2] KONICKI Zdzisław, Ciozia Imcia. [w:] „Dziennik Łódzki”,, 199..., nr ..., s.

1932

– nr 34, z 21 VIII, s. 3: grupa dzieci bezrobotnych pracowników umysłowych na obozie w Grotnikach, zorganizowanym przez „Polską YMCA” w Łodzi, z inicjatywy Wydziału Pracy i Opieki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi

1934

– nr 37, z 16 IX, s. 2: uroczystość poświęcenia nowego lokalu Wojewódzkiego Związku Ogrodniczego w Łodzi wynajętego w siedzibie „Polskiej YMCA” przy ul. Piotrkowskiej 89

1935

– nr 37, z 15 IX, s. 5: elewacja nowego budynku „YMCA” w Łodzi od strony północnej (od ul. R. Traugutta); podpis pod zdjęciem: „*Fragment nowego gmachu reprezentacyjnego w Łodzi, siedziby „Polskiej YMCA” w Łodzi, przy ul. Moniuszki, [który] został otwarty i oddany do użytku*”

- wyższej użyteczności publicznej

= Liga Drogowa, oddz. w Łodzi

patrz: **LIGI** – Liga Drogowa

= Liga Morska i Kolonialna, okręg łódzki

porównaj: – **OSOBY** – **DIENSTL-DĄBROWA** Marian (1. prezes), **FELDT W.....** (inż., prezes Koła), **FRENTZL** Alfred (5. prezes Okręgu), **KRZYŻANOWSKI** Edmund (prezes ZG Ligi), **LANGNER** Władysław (gen., prezes; 1937), **RŻEWSKI** Aleksy (3. prezes Okręgu), **WALICKI** Witold (2. prezes Okręgu), **WOLCZYŃSKI** Józef (6. prezes Okręgu)

– **ŚWIĘTA** – Święto Morza

Adres: ul. Piotrkowska 92 (1929), Andrzeja 3 (1936–1939)

Powstała **19 VIII 27 IV** 1924 r. jako „Liga Morska i Rieczna”. Protoplastą Ligi było stowarzyszenie „Bandera Polska” powstałe 1 X 1918 r., przekształcona w maju 1919 r. w Towarzystwo „Liga Żegluga Polskiej”.

Od 27 X 1930 r. przemianowana na „Ligę Morską i Kolonialną” (na III Walnym zjeździe Ligi w dn. 25–27 X 1930, na którym uchwalono też nowy statut a w nim zmianę nazwy). Według niego „Liga” dzieliła się organizacyjnie na okręgi, oddziały i władze centralne. Okręg był równy terytorialnie jednemu lub kilku województwom i obejmował w zasadzie wszystkie oddziały na jego terenie.

W 1933 r. wprowadzono nowy szczebel organizacyjny: obwód, który miał za zadanie kierować działalnością oddziałów Ligi na terenie miast, powiatu, ewentualnie kilku powiatów. Powołanie obwodów dostosowywało strukturę organizacyjną Ligi do administracyjnego podziału Polski na województwa – odpowiednik „okręg” i powiaty – odpowiednik „obwód”. Organem „Ligi” był miesięcznik „Morze”.

Oddział łódzki Ligi powstał 2 IV 1925 r. (wg: druku jubileuszowego z okazji 85-lecia oddz. łódzkiego), pierwsze zebranie członków oddziału odbyło się 11 maja. Pierwszym prezesem został wybrany Marian Dienstl-Dąbrowa. Był nim do czasu wyjazdu z Łodzi w roku 1930.

BIBLIOGRAFIA:

[1] BIAŁAS Tadeusz, *Liga Morska i Kolonialna, 1930–1939*. Gdańsk 1983.

[2] WINIECKI Jędrzej, *Polska zamorska*; [w:] „Polityka”, 7 X 2006, nr 40, ss. 86–88.

[3] [druk wydany z okazji 85-lecia oddz. łódzkiego Ligi Morskiej (w X 2010 r.)]; [w:] zbiory MTN-Łódź, sygn. A – (zawiera m.in. nazwiska wszystkich prezesów Oddziału)

1925

– nr 21, z 24 V, s. 3: zebranie założycielskie oddz. łódzkiego „Ligi Morskiej i Riecznej”
(11.05.1925)

1926

– nr 38, z 19 IX, s. 2: grupa łódzian, członków „Ligi Morskiej i Riecznej” podczas wycieczki nad Bałtyk (VIII 1926 r.)
s. 3: – jak wyżej; grupa oficerów plutonu marynarskiego oddz. łódzkiego „Ligi Morskiej i Riecznej” z prezesem ZG Ligi – inż. Edmundem Krzyżanowskim
– grupa podczas kąpieli w Bałtyku

1927

– nr 4, z 27 I, s. 7: Walne Zgromadzenie członków oddz. łódzkiego Ligi
– nr 8, z 20 II, s. 7: bal „Ligi Morskiej; fabrykantowa Grohmanowa, która otrzymała na nim nagrodę za toaletę
– nr 46, z 13 XI, s. 3: spotkanie z okazji zakończenia sezonu wodnego (6.11.1927)
– nr 50, z 11 XII, s. 3: akademie z okazji 300-letniej rocznicy bitwy pod Oliwą
– widok ogólny sali
– członkowie Komitetu Organizacyjnego akademii

1928

– nr 4, z 22 I, s. 3: noworoczny bal maskaradowy Ligi w salach łódzkiej Filharmonii
– nr 37, z 9 IX, s. 3: wycieczka łódzian nad m. orze zorganizowana przez oddz. łódzki „Ligi Morskiej i Riecznej”

- uczestnicy przed budynkiem rest. „Casino” w Gdyni
- uczestnicy na plaży

1929

- nr 19, z 12 V, s. 6: zawody wodne zorganizowane przez „Ligę” na stawach Stefańskiego w Rudzie Pabianickiej z okazji święta 3 Maja
- nr 44, z 3 XI, s. 3: ciągnięcie losów loterii fantowej na rzecz Floty Narodowej w lokalu gminy Radogoszcz, przy ul. Zgierskiej

1930

- nr 7, z 16 II, s. 3: reprezentacja łódzkiego okręgu Ligi Morskiej podczas uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej z okazji X rocznicy odzyskania przez Polskę Pomorza na ścianie gmachu Ratusza przy pl. Wolności (dziś Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne)

1931

- nr 2, z 11 I, s. 1: uczestnicy balu karnawałowego Ligi Morskiej i Kolonialnej w sali Tow. Śpiewaczego „Lutnia” przy ul. Piotrkowskiej 243

1933

- nr 8, z 19 II, s. 4: obchody kolejnej rocznicy odzyskania przez Polskę dostępu do morza; fragment defilady, na czele członkowie zarządu Okręgu LMiK oraz Związku Marynarzy Rezerwy
- nr 28, z 9 VII, s. 1: fotoreportaż z obchodów „Święta Morza” w Łodzi
 - procesja opuszczająca katedrę po nabożeństwie z tej okazji
 - wojewoda łódzki – Aleks. Hauke–Nowak oraz d-ca DOK IV – gen. S. Małachowski opuszczają katedrę po tym nabożeństwie
 - widok ogólny pl. Wolności podczas obchodów „Święta Morza”
 - start sztafety motocyklowej wiozącej petycję do Warszawy w sprawie
- s. 2: jak wyżej; akademie okolicznościowe w
 - Klubie Pracowników Zjedn. Zakładów Przemysłowych K. Scheiblera i L. Grohmana
 - sali Związku Kolejarzy w Łodzi, przy ul. J. Kilińskiego
- nr 42, z 15 X, s. 4: otwarcie propagandowej wystawy p.t. „Ziemia Pomorska i morze w malarstwie polskim” z udziałem wojewody łódzkiego – Aleksandra Hauke–Nowaka i Komisarza m. Łodzi – inż. Wacława Wojewódzkiego (8.10.1933); wystawa zorganizowana przez oddział łódzki Ligi Morskiej i Kolonialnej pod patronatem wojewody łódzkiego

1935

- nr 7, z 17 II, s. 7: grupa uczestników uroczystości z okazji 15-lecia odzyskania przez Polskę dostępu w garnizonie łódzkim; zdjęcie wykonane na ul. św. Jerzego, przed siedzibą DOK IV

== Koło LMiK przy Parowozowni PKP Łódź–Kaliska

porównaj: OSOBY – FELDT W..... (współzałożyciel, prezes)

Powstało we wrześniu 1933 roku. W gronie członków założycieli był m.in. inż. W..... Feldt, naczelnik Oddziału Mechanicznego PKP węzła łódzkiego

1933

- nr 37, z 10 IX, s. 6: członkowie komitetu założycielskiego Koła Ligi Morskiej i Kolonialnej przy Parowozowni PKP Łódź–Kaliska

1935

- nr 7, z 17 II, s. 6: Zarząd zakładowego koła Ligi Morskiej i Kolonialnej „in corpore” podczas akademii z okazji 15-tej rocznicy odzyskania przez Polskę dostępu do morza; na terenie warsztatów parowozowni

== Oddział Pocztowy LMiK

1934

– nr 46, z 18 XI, s. 1: grupa członków Oddziału Poczтового LMiK z transparentem, przygotowani do defilady na pl. Hallera z okazji święta 11 Listopada

= Liga Morska i Rzeczna, okręg łódzki

patrz: **LIGI** – Liga Morska i Kolonialna, oddz. w Łodzi

Powstała w 192... roku. Od 193... zmiana nazwy na Liga Morska i Kolonialna.

= Liga Obrony Praw Człowieka i Obywatela, oddział łódzki

= Polski Biały Krzyż, oddz. łódzki

porównaj: **OSOBY** – **AUGUSTYNIAKOWA** Irena (v-ce prezesowa), **GAŁACHCINOWA** ...?.... (aktywistka), **GÓRSKA** ...?.... (aktywistka), **GROKE** Georges (tancerz na rzecz PBK), **GULEWSKI** ...?.... (aktywista), **GUZOWSKA** ...?.... (aktywistka), **JAWORSKA** ...?.... (aktywistka), **JAWORSKI** ...?.... (aktywista), **JURDZIŃSKA** ...?.... (aktywistka), **KĘDRA** ...?.... (aktywista), **KRASUSKA** ...?.... (aktywistka), **LEITZKÓWNA** Janina (tancerka na rzecz PBK), **LISIECKA** ...?.... (aktywistka), **MAŁECKI** ...?.... (aktywistka), **SZNELL** ...?.... (aktywista), **PACZYŃSKA** H..... (inspektorka. ZG PBK) **SZMIDT** Stefan (prezes), **SZRAJERÓWNA** ...?.... (aktywistka), **SZYMANOWSKA** ...?.... (aktywistka), **ŚWIDERSKI** St..... (prezes ZŁ; 1938)

Adres: ul. 11-go Listopada (ob. Legionów) 83 (1936–1939)

Oddział łódzki powstał w 192... roku

Celem działalności PBK było krzewienie oświaty wśród wojska, w tym zwalczanie analfabetyzmu wśród żołnierzy. PBK powstał w 1917 r. przy ochotniczych oddziałach polskich w armii USA, wtedy jako „Towarzystwo Polskiego Białego Krzyża”.

W 1937 r. Polski Biały Krzyż uzyskał status „stowarzyszenia wyższej użyteczności publicznej”. W 1939 r. sfederował się z Organizacją Przysposobienia Kobiety do Obrony Kraju.

PBK działał poprzez tzw. „instruktorki oświatowe”, przeważnie nauczycielki pracujące w jednostkach wojskowych w zakresie nauczania początkowego poborowych, bibliotekarki w jednostkach oraz kierowniczki wojskowych świetlic.

W skali całego Kraju PBK liczył ok. 1000 instruktorek. Od 1937 r. szerzej rozbudowywany, zaczął też działać na rzecz ściślejszego zespolenia społeczeństwa z Armią. W tym celu w szesnastu Okręgach Korpusów utworzonych zostało 158 Kół, zrzeszających osoby postronne (spoza struktur wojskowych) oraz 292 kół młodzieżowe. W 1939 r. łączna ilość członków tych kół wynosiła 42 tysiące osób.

W „Pogotowiu Społecznym” PBK wszedł do Sekcji Pomocy Wojsku.

BIBLIOGRAFIA:

[1] Ustawa z dn. 21 VII 1919 o przymusowym nauczaniu w Wojsku Polskim czytania i pisania po polsku
[w:] „Dziennik Praw Państwa Polskiego”, 1919, nr 63, poz. 373.

1930

– nr 27, z 29 VI, s. 7:

1933

– nr 27, z 2 VII, s. 5: uroczystość zakończenia „przymusowego kursu nauczania”, zorganizowanego dla żołnierzy służby zasadniczej przez dowództwo 28 pułku piechoty Strzelców Kaniowskich, przy pomocy oddziału łódzkiego Polskiego Białego Krzyża; na zdjęciu d-ca Pułku – i nauczycielki PBK na tym kursie

1934

– nr 6, z 11 II, s. 3:

– nr 9, z 4 III, s. 3:

– nr 12, z 25 III, s. 1:

s. 2:

– nr 26, z 8 VII, s. 3:

1935

- nr 3, z 20 I, s. 4: grupa członkiń Polskiego Białego Krzyża, organizatorek „choinki” dla żołnierzy 28 pułku Strzelców Kaniowskich; zdjęcie wykonane w świetlicy żołnierskiej
- nr 9, z 3 III, s. 6:
- nr 10, z 10 III, s. 4: ponowna publikacja zdjęcia z nr-u 9 (prawdopodobnie z powodu nieodpowiedniego podpisu pod tamtym zdjęciem)
- nr 46, z 17 XI, s. 4: – świetlica żołnierska w 10 pał pod opieką Polskiego Białego Krzyża
– biblioteka i czytelnia w 28 pp Strzelców kaniowskich pod opieką Polskiego Białego Krzyża

= Polski Czerwony Krzyż (PCK), oddz. w Łodzi

porównaj: – OSOBY – BABIŃSKI, BANACHOWICZOWA, BEŁDOWSKA Wł....., BRZOZOWSKI Tadeusz (inż.; działacz), BUDREWICZ Karol (działacz), CHILARSKA (działaczka), CZERLUNCZAKIEWICZOWA, DERECHÓWNA (instruktora PCK), DISNEROWA (działaczka; dyr. Zarz. Okręgu), FIEDLER Zygmunt (prezes oddz. łódzkiego PCK), GAJEWICZ Leon (działacz), GIZIŃSKI (działacz), GÓRSKI Kazimierz (referent OPL), GREGEROWA (działaczka), HENEK B..... (siostra przełożona pielęgniarek oddz. łódzkiego PCK), HESSNER Franciszek (prezes zgierskiego PCK, JAŁMUŻNIANKA (nauczycielka; kier. kolonii letniej w Niutkowie), KALISZ Józef (prezes; 1931–1935), KAMIŃSKI (inż.), KMIEC T..... (por. WP; działacz), KNICHOWIECKI Bronisław (prezes), KŁOCZKOWSKI Jan (insp. drużyn ratowniczo-sanitarnych PCK), KOMOROWSKI (prac. Biura), KON Mieczysław (lek., działacz), KOTLIŃSKI Z..... (instr.). KOWALCZYK (prac. Biura), KRAUZE L..... (skarbnik), KRZYŃSKI H..... (lek.), KUBIŃSKA Franciszka (instruktorka pielęgniarstwa oddz. łódzkiego PCK), KULKA, KURELLA (działacz -ka), MACIOŁKOWNA H..... (nauczycielka; działaczka), MALINOWSKI (kpt WP; działacz), MARKS M..... (płk, dr; działacz), MIANOWSKA (komendantka zakładowej drużyny samaryt.), MICHAŁOWSKI Antoni (czł.–założ., przew. Kom Rewizyjnej), MICHEJDA (przew. Komisji Okr. Kół Młodzieży PCK), MILKER Aleksander (członek), MINCBERG (działacz), MITTELSTAEDT (dr, działacz), MOGILNICKA Stefania (działaczka), MURASZKO (instr.), OCZKOWSKI (inż.), OGÓRKÓWNA St....., OLCZAKÓNA Maria (dział.), OLCZYK (por. WP), ORŁOWSKI Stefan (ppłk WP; działacz), PASZKOWSKA A..... (czł. ZG PCK), RADKOWA (działaczka), ROGOWSKI, RYDER (działacz), SAWICKA (działaczka), SERAFINOWICZ E..... (dyr. okręgu łódzkiego PCK), SIKORSKI (insp.), SKIBOWA (działaczka; sanitariuszka PCK), SIEMIŃSKI (opiekun szkolnego Koła), SOBIESZCZAŃSKI (działacz), SERAFINOWICZ E..... (dyr. okręgu łódzkiego PCK), STOLARSKA (prac. Biura), SZCZECH (lekarz, działacz PCK), SZUSTROWA Jadwiga (przew. Sekcji Sióstr PCK), WACHOWICZ K..... (mjr; insp. okr. PCK), WERTHEIM Edward (płk., szef Sekcji Drużyn Ratowniczych), WIĘCKOWSKI Stanisław, WIELICZAŃSKI (lekarz, insp. okręgu łódzkiego PCK), WYŻNIKIEWICZOWA (działaczka), ZAAR Henryk (prac.)

- ŚWIETLICE – Świetlica Sióstr Pogotowia Sanitarnego PCK
- SZPITALA – Szpital PCK
- TYGODNIE – Tydzień PCK

Adres: Piotrkowska 96 (1919–1936), Piotrkowska 236 (1936–1939)

Oddział łódzki PCK powstał 7 XI 1919 roku (w tym samym czasie powstał też oddział w Ozorkowie). Jednym z jego organizatorów i pierwszym prezesem była nauczycielka, działaczka niepodległościowa w łódzkich organizacjach humanitarnych – Helena Roszmanowa (żona notariusza, zm. w 1937 w Warszawie, dokąd przeprowadziła się za mężem w 1924 r.). Wśród założycieli była też żona lekarza – Antonina Maria z Siniarskich-Brzozowska (ur. 1872, zm. 14 XII 1930; pochowana na cm. katolickim przy ul. Ogrodowej); potem długoletnia członkini Zarządu Okręgowego PCK w Łodzi. Posiadała wykształcenie średnie muzyczne, koncertowała w Warszawie, Płocku i Łodzi; odznaczona złotym krzyżem zasługi przez PCK

Z pieczętki z 1921 r.: „Polskie Towarzystwo Czerwonego Krzyża d. „Towarzystwo Pomocy dla Żołnierza Polskiego”, oddz. w Łodzi, ul. Piotrkowska 96.

Kolejni prezesi oddz. łódzkiego PCK: dr Stanisław Skalski (1925–1928),, dr Józef Kalisz (1931–1935),

Jedną z form działalności łódzkiego PCK było prowadzenie Pogotowia Ratunkowego, które z czasem dysponowało kilkoma samochodami-karetkami. W styczniu 1937 r. PCK uruchomiło przy ul. Piotrkowskiej 203 „stację wypadkową”, czyli ambulatorium pomocy doraźnej („Łwl”, 1937, nr 5, s. 6). W niej znajdował się pierwszy w Polsce ośrodek przetaczania krwi (dopiero rok później powstał w Warszawie Instytut Przetaczania i Konserwacji Krwi).

Podczas kampanii wrześniowej i kilka miesięcy po niej oddział łódzki PCK aktywnie pracował na rzecz ludności cywilnej, żołnierzy polskich i ich rodzin. Współdziałał także w niesieniu pomocy więźniom m.in. obozu przejściowego w f-ce Michała Glazera na Radogoszczu. Z dniem 14 I 1940 r. oddział łódzki zawiesił działalność na polecenie władz okupacyjnych. Jego siedzibę zajął Niemiecki Czerwony Krzyż, który, sprzeniewierzając się idei czerwonokrzyśkiej, stał organizacją współdziałającą z nazistami.

Po II wojnie światowej oddz. łódzki PCK został pomieszczony w kamienicykogo?....., przy ul. Piotrkowskiej 234/236, z której musiał się wyprowadzić w I poł. lat 90-tych XX w. z powodu jej reprivatyzacji. Obecnie jej właścicielem jest oddz. łódzki Tow. Ubezp. „Warta” a oddział mieści się w oficynie poprzecznej kamienicy przy ul. Piotrkowskiej .../... (również siedziba kina „Charlie”).

BIBLIOGRAFIA:

[1] Polski Czerwony Krzyż w Łodzi, 1919–1969. Łódź 1969.

[2] Po 15 latach pracy. Działalność PCK w Łodzi. Plany i projekty na przyszłość; [w:] „Kurier Łódzki”, 18 III 1935, nr 76, s. 3.

1929

– nr 53, z 29 XII, s. 1: uroczystość otwarcia kiermaszu gwiazdkowego zorganizowanego przez młodzież PCK w sali Domu Ludowego przy ul. Przejazd 34

1929

– nr 53, z 29 XII, s. 1: uroczystość otwarcia kiermaszu gwiazdkowego zorganizowanego przez młodzież PCK w sali

1930

– nr 3, z 19 I, s. 7: karnawałowy bal maskowy PCK w salach łódzkiej Filharmonii

– nr 24, z 8 VI, s. 3: akademie z okazji inauguracji „Tygodnia PCK” w Łodzi (1.06.1930) w Domu Ludowym, przy ul.

– widok ogólny zgromadzonych sali teatralnej Domu

– uczestnicy przed wejściem głównym do Domu

– nr 51, z 14 XII, s. 3: fragment kiermaszu PCK zorganizowanego w Domu

– nr 52, z 21 XII, s. 6: jak wyżej; inny fragment kiermaszu

1932

– nr 18, z 1 V, s. 5: uczestniczki i organizatorzy kursu fabrycznych drużyn ratowniczych PCK; zdjęcie wykonane na terenie zakładowej Straży Pożarnej fabryki Scheiblera i Grohmana (24.04.1932)

1935

– nr 5, z 2 II, s. 3: grupa najwybitniejszych działaczy łódzkiego PCK i pracownicy Biura; zdjęcie wykonane w jednym z pomieszczeń oddziału z okazji 15-lecia działalności

– nr 17, z 28 IV, s. 2: uroczystość „wielkanocnego jajka” dla najbiedniejszych uczniów szkół powszechnych nr 18 i 43 w Łodzi zorganizowana przez szkolne koło PCK przy Gimnazjum im. G. Narutowicza (16.04.1935)

1937

– nr 9, z 28 II, s. 2: zarządu oddziału PCK w Łodzi w 1936 r. „in corpore”, z dr Bronisławem Knichowieckim na czele (fot z 1936 r.)

== drużyny Samarytańskie–Ratownicze PCK

=== ogólne

porównaj: OSOBY – KOTLIŃSKI Z..... (instruktor)

1934

– nr 24, z 17 VI, s. 3: pokaz akcji ratowniczej drużyn samarytańskich PCK na stadionie

ŁKS-u, podczas święta Wychowania Fizycznego i Przynsposobienia
Wojskowego (**10.06.1934**)

1935

- nr 24, z 16 VI, s. 3: drużyn samarytańskie PCK na stadionie ŁKS-u, podczas święta Wychowania Fizycznego i Przynsposobienia Wojskowego (**VI 1935**)
 - zakładowa drużyna fabryki I.K. Poznański
 - zakładowa drużyna fabryki „Natan Eitingon i S-ka”
- nr 51, z 22 XII, s. 1: uroczystość zakończenia kursu ratownictwa ogólnego i przeciwgazowego dla ratowniczych drużyn terytorialnych oddz. łódzkiego PCK

1939

- nr 24, z 18 VI, s. 2: grupa uczestniczek 6-tygodniowe kursu dla ratowniczek PCK ze Starego Rokicia

=== drużyny

- **terytorialne**

* **na terenie I i II komisariatów Policji Państwowej w Łodzi**

Powstała w sierpniu 1935 roku.

1935

- nr 36, z 8 IX, s. 3: członkowie drużyny „*in corpore*” po zakończeniu kursu szkoleniowego

* **na terenie III i IV komisariatów Policji Państwowej w Łodzi**

Powstała we wrześniu 1935 roku.

1935

- nr 40, z 6 X, s. 2: uroczystość inauguracji działalności drużyny; członkowie, zaproszeni goście

- **zakładowe**

* **przy XVI zakładowym oddziale Straży Pożarnej fabryki włókienniczej „Karol T. Buhle”, ul. Hipoteczna (żeńska)**

patrz: **OSOBY – BUHLE** Łucja (komendantka)

1935

- nr 50, z 15 XII, s. 2: uroczystość zakończenia kursu II stopnia służby samarytańsko-pożarniczej (**2.12.1935**)

1937

- nr 1 [uwaga: ten nr „Łwl” ukazał się pod tytułem „Tydzień w Ilustracji”], z 3 I, s. 7: drużyna „*in corpore*”

* **nr przy Spółce Akcyjnej Wyrobów Bawełnianych I.K. Poznański (żeńska)**

patrz: **FABRYKI** – włókiennicze – Akcyjnej Wyrobów Bawełnianych I.K. Poznański – drużyna samarytańsko-ratownicza PCK

* **nr przy Włókienniczej Spółce Akcyjnej „Natan Eitingon i S-ka” (żeńska)**

1935

- nr 11, z 17 III, s. 3: uroczystość zakończenia kursu dla członkiń drużyny
- nr 24, z 16 VI, s. 3: drużyna „*in corpore*”; zdjęcie wykonane na pokazach z okazji Święta Wychowania Fizycznego i Przynsposobienia Wojskowego na stadionie ŁKS-u (**VI 1935**)

*** drużyna nr 3 przy Zjednoczonych Zakładach Włókienniczych K. Scheiblera i L. Grohmana (żeńską)**

porównaj: OSOBY – BEŁDOWSKA Wł..... (komendantka drużyny), MIANOWSKA (komendantka; 1937), SZCZEŚNIAKÓWNA Irena (komendantka; 1936)

*** drużyna nr 7 przy klubie sportowym „Zjednoczone” (zakładów K. Scheiblera i L. Grohmana (żeńską)**

porównaj: OSOBY – BRZOWSKI T..... (komendant drużyny)

– inne

*** drużyna nr 23 (żeńską)**

porównaj: OSOBY – KOTLIŃSKI Z..... (instruktor)

*** drużyna nr 26 (męską)**

Złożona z członków Koła nr 2 (Chojny) Związku Rezerwistów w Łodzi

== Ochronki PCK

=== ul. Smugowa 6

1925

– nr 22, z 31 V, s. 2: grupa najbiedniejszych dzieci łódzkich w ochronie PCK przy ul. Smugowej 6

== „Stacja wypadkowa”

Adres: Piotrkowska 203

Uruchomiona w styczniu 1937 roku. Z podpisu („Łwł”, 1937, nr 5, s. 6): „służy dla niesienia natychmiastowej pomocy w razie wypadków urazowych (złamania, okaleczenia, zranienia itp.). Stacja wyposażona jest w najnowocześniejsze urządzenia, zakład rentgena i wzorową salę operacyjną”.

= **Polski Czerwony Krzyż Młodzieży, oddz. w Łodzi**

= koła szkolne

- przy Państwowym Gimnazjum im. prez. G. Narutowicza
- 1937
- – nr 1 [uwaga: ten nr „Łwł” ukazał się pod tytułem „Tydzień w Ilustracji”], z 3 I, s. 3: gwiazdka dla najbiedniejszych dzieci zdjęcie
- portretowe

= **Stowarzyszenie Wolnomysłicieli Polskich, oddz. w Łodzi**

porównaj: OSOBY – HANEMAN Jan Stefan (czł. zarządu)

= **Związek Harcerstwa Polskiego, Chorągiew łódzka**

patrz: HARCERSTWO w ŁODZI

– zawodowe

porównaj: – ZWIĄZKI – zawodowe

= **Centralna Organizacja Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych**

Około (lub w dniu) 29 V 1932 r. połączyła się z Konfederacją Pracowników Umysłowych w Unię Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych. [oddziałów łódzkich czy na szczęblu centralnym ???]

1932

– nr 23, z 5 VI, s. 1: grupa pracowników Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi na uroczystości połączenia Centralnej Organizacji Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych i Polskiej Konfederacji Pracowników Umysłowych w Unię Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych (29.5.1932) [oddziałów łódzkich czy na szczeblu centralnym ???]

= **Komitet Kupców Tytoniowych i Spirytusowych [w Łodzi]**

patrz: **KOMITETY** – Komitet Kupców Tytoniowych i Spirytusowych [w Łodzi]

= **Łódzkie Stowarzyszenie Aptekarzy**

porównaj: – **OSOBY** – **GŁUCHOWSKI** Bronisław (długoletni prezes)
– **TOWARZYSTWA** – zawodowe – Polskie Powszechne Towarzystwo Farmaceutyczne, okręg łódzki

Stowarzyszenie powstało w 1909 roku [1]. W 1927 r. przekształciło się w okręg łódzki. Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, następnie Polskie Powszechne Towarzystwo Farmaceutyczne.

BIBLIOGRAFIA:

[1] *Okręg łódzki Polskiego Powszechnego Tow. Farmaceutycznego obchodzi uroczystość 25-lecia istnienia Łódzkiego Stow. Aptekarzy*; [w:] „Kurier Łódzki”, 1.01.1935, nr 1, s. 6.

= **Łódzkie Stowarzyszenie Techników**

vel Związku Techników RP, oddz. łódzki

patrz: **ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA** – zawodowe – Stowarzyszenie Techników w Łodzi

= **Organizacja Terytorialna i Kółka Rolnicze, oddz. łódzki**

porównaj: **OSOBY** – **KOPCZYŃSKI** Kazimierz (prezes oddz.)

= **Polska Konfederacja Pracowników Umysłowych**

Około (lub w dniu) 29 V 1932 r. połączyła się z Konfederacją Pracowników Umysłowych w Unię Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych. [oddziałów łódzkich czy na szczeblu centralnym ???]

1932

– nr 23, z 5 VI, s. 1: grupa pracowników Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi na uroczystości połączenia Centralnej Organizacji Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych i Polskiej Konfederacji Pracowników Umysłowych w Unię Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych (29.5.1932) [oddziałów łódzkich czy na szczeblu centralnym ???]

= **Rada Drogistowska w Łodzi**

= **Stowarzyszenie Aptekarzy Łódzkich**

patrz: **ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA** – zawodowe – Łódzkie Stowarzyszenie Aptekarzy

= **Stowarzyszenie Architektów Polskich, oddz. w Łodzi**

Powstało w 191... r., oddział łódzki powstał w 192...

1927

– nr 15, z 10 IV, s. 1: uczestnicy ogólnopolskiego zjazdu architektów polskich (w sali budynku Tow. Kredytowego m. Łodzi; **26.03.1927**)

= **Stowarzyszenie Chrześcijańskich Kupców Podróżujących i Przedstawicieli Handlowych w Łodzi**

porównaj: **OSOBY** – **WUJCZAK** Ignacy (czł. Rady Stowarzyszeń Zrzeszeń)

Powstało około września 1935 r., z inicjatywy czy też współudziale, Rady podobnych Zrzeszeń z siedzibą w Poznaniu.

1935

– nr 37, z 15 IX, s. 4: grupa organizatorów Stowarzyszenia w Łodzi „*in corpore*”

= Stowarzyszenie Drobnych Kupców Polskich w Łodzi

porównaj: OSOBY – LEWANDOWSKI Sylwan

= Stowarzyszenie Dyrektorów Szkół Średnich Prywatnych i Samorządowych w Łodzi

– ogólnopolskie
– powstało 193..... r.

1934

– nr 12, z 25 III, s. 2: wystawa poświęcona dziejom Legionów Polskich zorganizowana przez Stowarzyszenie w salach Gimnazjum Żeńskiego im. E. Orzeszkowej (17.03.1934)
– moment przecięcia wstęgi przez kuratora warszawsko-łódzkiego Okręgu Szkolnego – Pytlakowskiego
– grupa zaproszonych gości

1935

– nr 45, z 10 XI, s. 3: ogólnopolski zjazd członków Stowarzyszenia w gmachu gimnazjum Zgromadzenia Kupców m. Łodzi; uczestnicy „*in corpore*” (1.11.1935)

= Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich

patrz: ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA – zawodowe – Stowarzyszenie Elektryków Polskich

= Stowarzyszenie Elektryków Polskich, oddz. w Łodzi

1932

– nr 18, z 1 V, s. 1: uczestnicy ogólnopolskiego zjazdu Stowarzyszenia Elektryków Polskich na stopniach kościoła MB Zwycięskiej (Łódź,04.1932)

= Stowarzyszenie Kelnerów Zakładów Łódzkich

= Stowarzyszenie Kobiet Pracujących Samodzielnie „Przezorność”

porównaj: – SZKOŁY – Inne – Szkoła Stowarzyszenia „Przezorność”
– PRZEDSZKOLA – Przedszkole Stowarzyszenia „Przezorność”

= Stowarzyszenie Kupców Trzody i Mięsa w Łodzi

= Stowarzyszenie Kupców i Drobnych Przemysłowców w Łodzi

(vel Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Chrześcijańskich, oddz. w Łodzi)

porównaj: OSOBY – SOLARCZYK Franciszek (członek)

= Stowarzyszenie Polskich Kupców i Przemysłowców Chrześcijan w Łodzi

(vel Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Chrześcijańskich, oddz. w Łodzi)

(vel Stowarzyszenie Kupców i Drobnych Przemysłowców w Łodzi)

jest kilka wpisów tutaj; sprawdzić i ewentualnie połączyć !!!!!

porównaj: OSOBY – BARTOSZEWICZ Witold (czł. Zarz.), BELKE Paweł (czł. Zarz.), BOGUSŁAWSKI Kazimierz (czł. Zarz.), CHĄDZYŃSKI, FRANKUS Ryszard (czł. Zarz.), GUTEKUNST Teodor (2. v-ce prezes), HOLCGREBER Wacław (czł. Zarz.), IGNATOWICZ Gustaw (czł. Zarz.), JABŁKOWSKI Józef (czł. Zarz.), KNOCH Gustaw (czł. Zarz.), KOŁODZIEJSKI Marian (czł. Zarz.), KWIECIŃSKI A.T. (dr.; dyr. Biura), ŁOZIŃSKI Bronisław (czł. Zarz.), RICHTER Henryk (czł. Zarz.), ROSZAK Kazimierz (1. v-ce prezes), RYMKIEWICZ Władysław (czł. Zarz.), SIEDLER Zygmunt (prezes)

Adres: Piotrkowska 113.

W dniu 25 IV 1937 r. Stowarzyszenie obchodziło jubileusz 25-lecia.

BIBLIOGRAFIA:

[1] [grupa członków Stowarzyszenia z okazji jego 25-lecia];
[w:] „Kocham Łódź” (dod. do „Dziennika Łódzkiego”), 8 III 2019, nr 253, s. 8.

= Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Polskich, oddz. w Łodzi

porównaj: **SPÓŁDZIELNIE** – Spółdzielnia Stowarzyszenia Kupców i Przemysłowców Polskich, oddz. w Łodzi, ul. Piotrkowska 152

Adres: ul. J. Kilińskiego 145 (od XI 1932).

1932

– nr 48, z 27 XI, s. 7: członkowie Stowarzyszenia Kupców i Przemysłowców Polskich składają wieniec na płycie „Grobu” z okazji poświęcenia swojego nowego lokalu przy ul. Kilińskiego 145

= Stowarzyszenie Polskich Kupców i Przemysłowców Chrześcijańskich w Łodzi

vel Stowarzyszenie Polskich Kupców i Przemysłowców **Chrześcijan** w Łodzi
(vel Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Polskich, oddz. w Łodzi, ul. J. Kilińskiego 145)

porównaj: – **OSOBY** – **FIEDLER** Zygmunt (prezes)
– **SPÓŁDZIELCZOŚĆ W ŁODZI** – Spółdzielnia Stowarzyszenia Polskich Kupców i Przemysłowców Chrześcijan w Łodzi

Powstało 7 I 1913 r. jako Sekcja Właścicieli Zakładów Handlowych i Przemysłowych w Łodzi [nazwa macierzystej organizacji...]. W 1918 r. przekształcone w Stowarzyszenie Polskich Kupców i Przemysłowców Chrześcijan w Łodzi. Obecnie spadkobiercą tradycji Stowarzyszenia jest Związek Pracowników Handlu i Usług, Oddział Wojewódzki w Łodzi [1].

BIBLIOGRAFIA:

[1] PIETRANEK Krystyna, *Jubileusz [90-ty] kupców łódzkich*;
[w:] „Kultura i Biznes”, IX–X 2003, nr 10, s. 12.

[2] [grupa członków w 1937 r.];
[w:] „Kocham Łódź” (dod. do „Dziennika Łódzkiego”), 8 III 2019, nr 53, s. 8.

= Stowarzyszenie Pracowników Malarzy i Lakierników w Łodzi

Powstało 1888 r. pod nazwą „Gospoda Czeladzi Malarskich i Lakierniczych”. W czerwcu 1938 r. obchodziło jubileusz 50-lecia istnienia.

1938

– nr 30, z 24 VII, s. 6: zdjęcie zbiorowe uczestników obchodów 50-lecia istnienia Stowarzyszenia

= Stowarzyszenie Pracowników Tkackich w Łodzi

porównaj: **OSOBY** – **KUROWSKI W** (sekr.), **LANG** (prezes), **MATZ E** (czł. zarz.), **MATZ T** (czł. Zarz.), **MUZOL I** (czł. Zarz.), **SPRUCH A** (czł. Zarządu)

Powstało w 1825 roku.

= Stowarzyszenie Majstrów Fabrycznych

porównaj: **OSOBY** – **SMARZYŃSKI** Jan (współzałożyciel)

= Stowarzyszenie „Rzemiosło Łódzkie”

porównaj: **OSOBY** – **GLAZER** (czł. zarz.), **HASZKIER** , **KOPCZYŃSKI** (czł. zarz.), **RAABE** Zygmunt (czł. Zarz.)

adres: J. Kilińskiego 123

– powstało w
– było posiadaczem gmachu „Resursy” przy ul. J. Kilińskiego 123

– z podpisu („Łw I”, 1935/30, s. 4): „W bieżącym miesiącu [VII 1935] Stow. „Rzemiosła Łódzkie” odzyskało gmach „Resursy” przy ul. J. Kilińskiego 123 przedstawia moment podpisania aktu kupna w osobach przedstawicieli „Rzemiosła Łódzkiego” oraz dyrektora Banku Gospodarstwa Krajowego”.

= Stowarzyszenie (Zgromadzenie) Majstrów Tkackich

porównaj: KINA – „Luna”, ul. Przejazd ...

= Stowarzyszenie Młodych Prawników w Łodzi

1928

– nr 7, z 12 II, s. 3: bal karnawałowy młodych prawników pod protektoratem Prezesa Sądu Okręgowego w Łodzi w salach łódzkiej Filharmonii

= Stowarzyszenie [lub Organizacja] Młodzieży Pracującej im. Adama Skwarczyńskiego, oddz. w Łodzi [ogólnopolska czy tylko lokalna ?]

= Stowarzyszenie Skarbowców w Łodzi

Adres: ul. S. Moniuszki 4

= Stowarzyszenie Technicznych Kierowników Farbiarni (vel Farbiarni) RP

porównaj: OSOBY – BERG St..... (prezes od 1936), SNOWADZKI Stanisław (prezes do 1929)

1929

– nr 52, z 22 XII, s. 3: uroczystość pożegnania dotychczasowego prezesa Stowarzyszenia – Stan. Snowadzkiego

1936

– nr 23, z 7 VI, s. 6: uczestnicy walnego zgromadzenia Stowarzyszenia

= Stowarzyszenie Techników w Łodzi

(vel – Łódzkie Stowarzyszenie Techników)
– Związek Techników RP, oddz. łódzki

porównaj: – KUCHNIE – Kuchnia dla Bezrobotnych Łódzkiego Stowarzyszenia Techników
– OSOBY – PRZERADZKI Jan (czł.), WOJCIECHOWSKI Edward (inż., v-ce prezes Zarz. Głównego)

1933

– nr 9, z 26 II, s. 2: dancing-bridge członków Towarzystwa „Caritas” z sali Stowarzyszenia Techników w Łodzi, ul.

= Stowarzyszenie Urzędników Państwowych RP, oddział w Łodzi

porównaj: OSOBY – BERKOWICZ L..... (prezes)

1930

– nr 13, z 30 III, s. 3: akademie w salach Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi z okazji imienin J. Piłsudskiego zorganizowana przez Stowarzyszenie Urzędników Państwowych i Towarzystwo Przyjaciół Związku Strzeleckiego (19.03.1930)

= Stowarzyszenie Urzędników Sądowych Okręgu Łódzkiego

= Stowarzyszenie Urzędników Skarbowych Okręgu Łódzkiego

porównaj: – CHÓRY – Chór Stow. Urzędników Skarbowych w Łodzi
– OSOBY – MAZUROWSKI Bronisław (prezes)

BIBLIOGRAFIA:

[1] Krótki zarys historii skarbowości z okazji 10-lecia Stowarzyszenia Urzędników Skarbowych Okręgu Łódzkiego (1918-1928), Łódź 1928.

= I [Pierwsze] Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości

Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości w Łodzi – to samo ???

porównaj: **OSOBY** – **AUERBACH** Wł..... (czł. zarz.), **GRABOWSKI** Wł..... (czł. zarz.), **KAHL** L..... (czł. zarz.), **KLUKOW** Gustaw (prezes), **KOTKOWSKI** Bolesław (czł. zarz.), **STELZIG** Oskar (czł. zarz.), **POGONOWSKI** J..... (czł. zarz.), **TRĄBCZYŃSKI** M..... (czł. zarz.), **WEYER** Stanisław (czł. zarz.),

Adres: ul. Pomorska 21

W połowie czerwca 1937 r. obchodziło jubileusz 30-lecia.

1937

- nr 25, z 20 VI, s. 1: fotoreportaż z obchodów 30-lecia Stowarzyszenia
 - członkowie Stowarzyszenia „*in corpore*” na stopniach łódzkiej katedry, po uroczystym nabożeństwie z tej okazji
 - złożenie wieńca na Płycie Nieznanego Żołnierza
 - rodzice chrzestni oraz członkowie Stowarzyszenia wraz z nowo poświęconym sztandarem

= Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości w Łodzi

Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości – to samo ???

porównaj: **OSOBY** – **MILKER** Aleksander (członek), **SZOR** (prezes)

= Stowarzyszenie Właścicieli Piwiarni Województwa Łódzkiego

porównaj: **OSOBY** – **MACIELSKI** Władysław (prezes)

= Stowarzyszenie Właścicieli Składów Aptecznych Łodzi i Województwa Łódzkiego

porównaj: – **OSOBY** – **ROMANOWSKI** St..... K..... (czł.)
– **SZKOŁY** – zawodowe – Koedukacyjna Szkoła dla Drogistów Stow. Właśc. Składów Aptecznych

= Stowarzyszenie Właścicieli Zakładów Elektrotechnicznych m. Łodzi i Województwa Łódzkiego

porównaj: **OSOBY** – **SOBCZAK** Stefan (prezes)

= Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy Odlewników w Łodzi

porównaj: **OSOBY** – **DITKOWSKI** (inż., czł. Stow.), **FEIFEL** (inż., czł. Stow.), **JASIEWICZ** (inż., czł. Stow.), **JOHN** (inż., czł. Stow.), **KAMIŃSKI** Bronisław (v-ce prezes Stow.), **KONIECZNIK** Henryk ((kier. sekretariatu Stow.), **KRÓL** (kier. odlewni, czł. Stow.), **LEJZ** Adam (prezes Stow.), **LISOWSKI** Ludwik (czł. zarządu Stow.), **ŁUCZYŃSKI** Stefan (sekr. Stow.), **MICHALSKI** Józef (skarbnik Stow.), **RECKE** Alfons (kier. odlewni, czł. Stow.), **SZEFFER** (kier. odlewni, czł. Stow.), **SZMIDT** Antoni (czł. zarządu Stow.)

Adres: Piotrkowska 105 (1936).

Powstało w 192... roku. W dniu św. Barbary (4 grudnia), wraz z górnikami, obchodziło uroczystości „Święto Odlewników”.

Łódź była w okresie międzywojennym znaczącym ośrodkiem odlewnictwa pracującego w dużym stopniu na potrzeby przemysłu włókienniczego w Łodzi i okolicy. Zawód i kształcenie nowych kadr zniknęło na początku lat 90-tych, pod upadkiem szkoły odlewniczej w Pabianicach. Od nowego roku szkolnego W 2012/2013 podjęto próbę reaktywacji kształcenia odlewników w oparciu o Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 20 lub 21 w Łodzi [1].

BIBLIOGRAFIA:

[1] KAŁACH Maciej, Łódź wykształca odlewników. [w:] „Polska. dziennik Łódzki”, 14 II 1012, nr 37, s. 4 (dotyczy reaktywacji zawodowego kształcenia odlewników)

= Stowarzyszenie Zawodowe Współpracowników Rytowni dla Druku na Tkaninach w Łodzi

= **Syndykat Dziennikarzy w Łodzi**

patrz: **ZWIĄZKI** – zawodowe – Syndykat Dziennikarzy, oddz. w Łodzi

= **Unia Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych**

Około (lub w dniu) 29.05.1932 r. połączyła się z Konfederacją **Pracowników Umysłowych** w Unię Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych. [oddziałów łódzkich czy na szczeblu centralnym ???]

1932

– **nr 23**, z 5 VI, s. 1: grupa pracowników Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi na uroczystości połączenia Centralnej Organizacji Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych i Polskiej Konfederacji **Pracowników Umysłowych** w Unię Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych (**29.5.1932**) [oddziałów łódzkich czy na szczeblu centralnym ???]

= **Zgromadzenie (Stowarzyszenie) Majstrów Tkackich w Łodzi**

- inne

= **Komitet Pracowników Kolejowych**

= **Towarzystwo „Kropla Mleka”**

porównaj: – **OSOBY** – **KROH** Kazimiera (działaczka), **MARZYŃSKA** Stefania (działaczka i prezes)
– **SZPITALA** – Szpital Dziecięcy im. Anny Marii w Łodzi

Adres: ul. Piotrkowska 103 (19...–19...)

Towarzystwo „Kropla Mleka” w Łodzi powstało w 1904 r., jako sekcja oddziału łódzkiego Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego, z inicjatywy łódzkich lekarzy: Józefa Brudzińskiego, Stanisława Serkowskiego, Karola Jonschera (sen.) i Józefa Maybauma (Marzyńskiego) oraz Stefanii Marzyńskiej, która była jej prezesem do 1939 roku.

Oparta na doświadczeniach francuskiej organizacji „Goutt de lait” (kropla mleka) dra Dufou'a powstałej w 1893 roku. Główne cele: 1) propagowanie racjonalnego żywienia niemowląt i dzieci do lat 3, 2) poradnictwo lekarskie i szerzenie zasad oświaty sanitarnej wśród matek.

Już w 1906 r. „Kropla Mleka” otworzyła swoje ambulatorium pediatryczne i kuchnię mleczną przy Szpitalu Dziecięcym im. Anny Marii w Łodzi.

Prawdopodobnie na przełomie lat 1936/1937 „Kroplą Mleka” kierowała Maria Klupińska (zam. Lipowa 19).

W okresie okupacji niemieckiej podczas II wojny światowej Towarzystwo było zmuszone zawiesić działalność, którą wznowiło na terenie Łodzi około 15 III 1945 roku. Zlikwidowane w

Wprowadzenie: Pierwsza instytucja o nazwie "Kropla Mleka" na ziemiach polskich powstała w Łodzi w 1904 r. Praca obejmuje okres intensywnego rozwoju, a wreszcie rozkwitu tej formy opieki nad dzieckiem we wspomnianym mieście (1918-1939).

Cel pracy: Celem pracy była ocena skuteczności działań profilaktycznych "Kropli Mleka" w Łodzi wobec noworodków, niemowląt i małych dzieci, objętych opieką tej instytucji w latach 1918-1939, w oparciu o dotychczas nierozpatrywane całościowo materiały statystyczne. Materiał i metody: Analizowano głównie "Sprawozdania" łódzkiej "Kropli Mleka" z badanego okresu. Stosowano metody przyjęte w pracach historyczno-medycznych: w tym metodę opisową, proste metody obliczeniowe z elementami metody statystycznej. Określono częstość wizyt profilaktycznych matek z dziećmi w ambulatoriach instytucji, wizyt domowych higienistek, a także skuteczność propagowania karmienia piersią (analiza wykresów).

Wyniki: Liczba podopiecznych łódzkiej "Kropli Mleka" wzrastała od 2580 (1918 r.) do 8227 (1938 r.) osób. Średnia liczba porad lekarskich przypadających na jedno dziecko rocznie wzrastała od 1,6 porad/dziecko/rok (1918 r.) do 4,66 porad/dziecko/rok (1938 r.). Na jedną poradę lekarską przypadało średnio od 0,75 (1933 r.) do 1,96 (1928 r.) wizyt domowych higienistki. Porównanie krzywych: średniej liczby porad lekarskich/dziecko/rok oraz ilości wydawanego sterylizowanego mleka/dziecko/rok wykazało, że ich wzajemny przebieg różni się dla lat dwudziestych i trzydziestych XX w. Dla końca lat dwudziestych zaobserwowano tendencję spadkową krzywej ilości mleka krowiego wydawanego średnio/dziecko/rok przy zbliżonych wartościach liczby porad lekarskich/ dziecko/rok. W latach trzydziestych XX w. obie krzywe przebiegały równoległe, wykazując pewną tendencję wzrostową.

Wnioski: Znaczna część matek z dziećmi zgłaszała się zbyt rzadko po lekarskie porady profilaktyczne, jednak po niemal każdej poradzie następowała wizyta higienistki. Powodzenie idei karmienia piersią uzyskano w drugiej połowie lat dwudziestych XX w.; prawdopodobnie nędzą w kolejnej dekadzie osłabiła tę korzystną

tendencję. Potwierdzono dotychczasowe poglądy o prawdziwie skutecznej działalności profilaktycznej łódzkiej „Kropli Mleka” wobec noworodków, niemowląt i małych dzieci na terenie Łodzi w badanym okresie.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] SZENAJCH W., *Główne etapy rozwoju pediatrii*. W-wa 1965, s. 41.
[2] *Pamiętnik Towarzystwa „Kropla Mleka” w Łodzi w latach 1904–1926*. Łódź 1928.
[3] St. Gr., *Pracownia naukowa dra S. Serkowskiego w Łodzi*; [w:] *Tygodnik Ilustrowany*, 1906, nr 26, s. 509.
[4] *Kropla Mleka” wznawia swą działalność*; [w:] *„Rzeczpospolita”*, 10 III 1945, nr 65, s. 4.
[5] BIEGAŃSKA-PŁONKA Maria, *„Kropla Mleka” w Łodzi, w latach 1918-1939 – osiągnięcia w profilaktyce dziecięcej; sukces, ale jaki?*; [w:] *„Przegląd Pediatryczny”*, 2008, nr 4(38), ss. 302 – 306.

1926

- nr 13, z 28 III, s. 2: – zarząd Towarzystwa „in corpore” na uroczystości poświęcenia VI **Przychodni Stacji** „Kropli Mleka” przy ul. Kielma (dziś Marynarska)
 - jedno z pomieszczeń nowej Przychodni
- nr 51, z 19 XII, s. 1: gwiazdkowy kiermasz „Kropli Mleka” w salach kina „Grand” (w „Grand-Hotelu”; **4–5.12.1926**)

1928

- nr 19, z 6 V, s. 3: fotoreportaż (5 foto) z „rewii dobroczynnej” na rzecz podopiecznych „Kropli Mleka” w sali Towarzystwa Śpiewaczego”” przy ul. Piotrkowskiej 243 (**21.04.1928**)
- nr 53, z 30 XII, s. 3: kiosk i członkinie Komitetu Organizacyjnego noworocznego kiermaszu „Kropli Mleka”

1929

- nr 50, z 8 XII, s. 1: uroczystość otwarcia dorocznego kiermaszu „Kropli Mleka”; w salach recepcyjnych hotelu „Savoy” przy ul. R. Traugutta (**29.11.1929**)
 - s. 3: jak wyżej, stoisko Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet w Łodzi

1930

- nr 1, z 5 I, s. 3: „choinka” pracowników „Kropli Mleka”; pracownicy wraz z opiekunami poszczególnych „Stacji”
- nr 51, z 14 XII, s. 4: uroczystość otwarcia dorocznego kiermaszu „Kropli Mleka” w salach łódzkiej Filharmonii (**5-8.12.1930**)
 - moment przecięcia wstęgi przez żonę kuratora łódzkiego –
Gadomską
 - stoisko z robotami ręcznymi
 - uczestnicy konkursu na „zdrowe dziecko” zorganizowanego w trakcie kiermaszu
 - stoisko Szkoły Żeńskiej Przemysłowo-Gospodarczej w Łodzi, ul. H. Sienkiewicza 41
- nr 52, z 21 XII, s. 6: jak wyżej, występ dziecięcego zespołu baletowego
- nr 53, z 28 XII, s. 8: jak wyżej, stoisko oddz. łódzkiego Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet

1932

- nr 1, z 3 I, s. 3: konkurs Towarzystwa „Kropla Mleka” na najpiękniejszą niemowlę Łodzi urządzone we współpracy i w salonie „Philipsa” w Łodzi

1933

- nr 51, z 17 XII, s. 2: uroczystość otwarcia dorocznego kiermaszu „Kropli Mleka” „w obszernych salach domu przy ul. Piotrkowskiej 97”, w siedzibie z udziałem wojewody łódzkiego – Aleksandra Hauke-Nowaka (**7.12.1933**)

1934

- nr 3, z 17 VI, s. 3: uroczystość poświęcenia nowego lokalu **zarządu placówki** „Kropli Mleka” przy ul.

= Liga Obrony Praw Człowieka i Obywatela, oddział łódzki

patrz: **LIGI** – Liga Obrony Praw Człowieka i Obywatela

= Polska YMCA, oddz. w Łodzi

= Polskie Stowarzyszenie Popierania Wynalazców, oddz. w Łodzi

porównaj: OSOBY – dr BORZEKOWSKI , KUNSMANN (płk WP),
KURCZYŃSKI (adv.), BRZOZOWSKI Julian (inż.), MILLER
..... (inż.), KALISZ (dr), ŁAPCZYŃSKI (inż.),
WALICKI (płk), FRIDRICH (dr), ASPIS (adv.),
SZOSLAND (kierownik)

1934

– nr 10, z 11 III, s. 2: członkowie nowo wybranego zarządu Stowarzyszenia „*in corpore*”

= „Przysposobienie Strażackie” w Łodzi

porównaj: ZWIĄZKI – branżowe – Wojewódzki Związek Straży Pożarnych RP w Łodzi

Oddziały PS zaczęły być tworzone w 1935 r. z inicjatywy Skupiały chłopców w wieku 15 – 18 lat. Miały być zapleczem kadrowym dla „dorosłych” straży pożarnych.

= Przysposobienie Strażackie przy Zjedn. Zakł. Włókienniczych K. Scheiblera i L. Grohmana w Łodzi

porównaj: OSOBY – SCHEIBLER Karol IV (komendant)

Powstał w październiku 1935 roku. Skupiał synów pracowników Zakładów, prawdopodobnie w wieku od 15 do 18 lat. Jego komendantem został 15-letni prawnuk założyciela zakładów – 15-letni Karol Scheibler IV. Uroczystość inauguracji działalności miała miejsce podczas „Tygodnia Strażackiego” w październiku 1935 roku.

Poświęcenie sztandaru Oddziału, ufundowanego przez Scheiblerów, miało miejsce w ostatnim tygodniu października 1935 roku.

1935

– nr 40, z 6 X, s. 4: inauguracja działalności Oddziału (....10.1935)

– 3-osobowy sztab Oddziału z jego komendantem – Karolem Scheiblerem IV na czele

– trębacz Oddziału grający sygnał na uroczystości inauguracyjnej

– nr 44, z 3 XI, s. 2: uroczystość poświęcenia sztandaru Oddziału (....10.1935); poczt sztandarowy; obok, komendant Oddziału – K. Scheibler IV

= „Służba Obywatelska Kobiet” w Łodzi

porównaj: SZKOŁY – inne – Społeczna Szkoła Przemysłowo-Gospodarcza w Łodzi

BIBLIOGRAFIA:

[1] Szkoła Gospodarczo-Społeczna Stow. „Służba Obywatelska” w Łodzi. Warszawa 1929.

= S..... K..... S.....

Adres: Ulica Skwerowa 1 (w 1933 r.).

= Stowarzyszenie Głuchoniemych w Łodzi

= Stowarzyszenie Kolonii Letnich dla Młodzieży „Juvenat”

= Stowarzyszenie (Związek ?) Młodzieży Polskiej „Grażyna”

Adres: Łódź, ul. Kopernika 43

1932

– nr 21, z 22 V, s. 1: uczestnicy uroczystości poświęcenia sztandaru oddz. łódzkiego Związku Młodzieży Polskiej „Grażyna”; zdjęcie wykonane na stopniach kościoła MB Zwycięskiej przy ul. bp W. Bandurskiego (15.05.1932)

= **Stowarzyszenie (Organizacja) Młodzieży Pracującej im. Adama Skwarczyńskiego, oddz. w Łodzi**

porównaj: **OSOBY** – **BORKOWSKI** Antoni (sekr. generalny), **MAZUR** Józef (prezes), **NAJDER** Stanisław (prezes generalny), **PIĄTEK** (inspektor), **ZIELIŃSKI** (delegat)

= **Stowarzyszenie Polsko – Jugosławijskie, oddział w Łodzi**

porównaj: – **OSOBY** – **CHOMICZ** P..... (prezes)

Powstało w 19... roku.

= **Stowarzyszenie Młodzieży Pracującej „Jedność” w Łodzi**

porównaj: **PARTIE** – Narodowa Partia Robotnicza **prawicy** **prawica**

Stowarzyszenie powstałe i działające pod patronatem Narodowej Partii Robotniczej prawicy. Utworzone w 193... roku.

1935

– nr 35, z 1 IX, s. 4: zdjęcie zbiorowe uczestników uroczystości poświęcenia sztandaru Stowarzyszenia; zdjęcie wykonane na bocznych stopniach katedry

= **Stowarzyszenie Wywczasów Pracowniczych**

Stow. „Urlopy Pracownicze” – to samo ???

porównaj: **OSOBY** – **WESOŁOWSKI** Wacław (kier. Ośrodka w Kocierzowicach)

Powstało 193... r. jako forma działalności socjalnej partii **Obóz Zjednoczenia Narodowego (OZN)**. Posiadało ośrodek wypoczynkowy w Kocierzowicach k. Kamieńska, pow. radomszczański.

1938

– nr 34, z 21 VIII, s. 5:

= **Stowarzyszenie Szkolne przy Gimnazjum i Liceum im. prez. G. Narutowicza w Łodzi**

porównaj: **OSOBY** – **JURCZYŃSKI** (prezes)

Stowarzyszenie powstało w 193... roku. W formach działania pełniło tę samą rolę co Komitety Rodzicielskie w innych szkołach.

1938

– nr 48, z 27 XI, s. 3: uroczystość przekazania ciężkiego karabinu maszynowego, ufundowanego m.in. przez Stowarzyszenie, żołnierzom 28 pułku piechoty (ok. 13.11.1938)

= **Stowarzyszenie „Urlopy Robotnicze”**

Stow. Wywczasów Pracowniczych – to samo ???

1937

– nr 24, z 13 VI, s. 6:

= **Stowarzyszenie Zwolenników Gry Szachowej w Łodzi**

= **Zjednoczenie Polskiej Młodzieży Pracującej „Orlę”, oddz. w Łodzi**

= **Zrzeszenie Lokatorów w Łodzi**

porównaj: **OSOBY** – **HANEMAN** Jan Stefan (czł.)

= **Zrzeszenie Powiatowe Związku Polskich Obrońców Kraju**

= Zrzeszenie T..... O..... K....., Zrzeszenie Powiatowe

= Związek Inwalidów Pracy, oddz. w Łodzi

7. ORKIESTRY, KAPELE LUDOWE

- dęta

= orkiestra dęta VI oddziału Straży Fabrycznej fabryki I.K. Poznańskiego w Łodzi

= orkiestra dęta X oddziału Łódzkiej Straży Ogniowej Ochotniczej („Widzewskiej Manufaktury”)

porównaj: OSOBY – CHOJNACKI (kapelmistrz)

1934

– nr 26, z 1 VII, s. 4: członkowie orkiestry w gronie łódzkich dzieci uczestniczących w wycieczce samochodowej do lasu w Dąbrówce k. Zgierza, zorganizowanej przez Polski Touring-Klub

1935

– nr 11, z 11 VIII, s. 3: orkiestra „*in corpore*” podczas jednej z uroczystości w oddziale

= orkiestra dęta Kolei Elektrycznej Łódzkiej (tramwaje miejskie)

porównaj: – CHÓRY – Chór pracowników KEŁ

– OSOBY – WENSKE Artur (kapelmistrz 192... 1945), WRÓBLEWSKI Adam (inż., prezes orkiestry)

BIBLIOGRAFIA:

[1] „Tramwajarz Łódzki”. Wydanie specjalne. 199... (wydanie z okazji ...-lecia orkiestry)

1935

– nr 13, z 31 III, s. 7: orkiestra i chór pracowników KEŁ „*in corpore*”, po występie na akademii z okazji urodzin marsz. J. Piłsudskiego zorganizowanej przez Koło nr 6 (prac. KEŁ) Związku Rezerwistów w Łodzi (17.03.1935); zdjęcie wykonane w lokalu Koła nr 6

= orkiestra dęta pracowników Łódzkich Wąskotorowych Elektrycznych Kolei Dojazdowych (ŁWEKD; tramwaje podmiejskie)

porównaj: – ORKIESTRY – kapele ludowe – kapela ludowa Stan. Namysłowskiego

– OSOBY – WALTER Jan (kapelmistrz orkiestry zakładowej 1932–II 1938)

Pierwsza inicjatywa utworzenia orkiestry pojawiła się w styczniu 1911 r., z inicjatywy konduktorów i motorniczych z zajezdni ŁWEKD „Helenówek”, z których część swego czasu była członkami „orkiestry włościańskiej” Karola Namysłowskiego.

Ostatecznie powstała w ... 1932., chyba przede wszystkim znowu z inicjatywy pracowników Służby Ruchu (konduktorzy, motorniczowie) zajezdni „Helenówek”, jako orkiestra związkowa (Związku Zawodowego Pracowników ŁWEKD). Jej pierwszym kapelmistrzem był kpt WP Jan Walter, kapelmistrz orkiestry łódzkiego 31 pułku piechoty Strzelców Kaniowskich garnizonowej Dowództwa Okręgu Korpusu IV – Łódź (1932 – luty 1938). Przesłał nim być po odejściu do 1 pułku piechoty Strzelców Podhalańskich stacjonującego w Nowym Sączu.

BIBLIOGRAFIA:

[1] „Rozwój”, 1911, nr ..., s. ... (inf. p.t. „.....”)

[2] „Rozwój”, 1911, nr, s. (inf. p.t. „.....”)

[3] „Muzyk Wojskowy”, 15 X 1928, nr 20, s. 8 (zdjęcie portretowe kapelmistrza orkiestry – Jana Walter)

[4] Dyplom z podziękowaniem od orkiestry dla kapelmistrza Jan Waltera z powodu jego odejścia do innej jednostki (zbiory Muzeum Komunikacji Miejskiej w Łodzi)

= orkiestra dęta pracowników parowozowni PKP Łódź–Kaliska

– kapela ludowe

= kapela ludowa vel orkiestra włościańska Stanisława Namysłowskiego

Powstała w 190... z inicjatywy Karola Namysłowskiego. Po śmierci jej twórcy prowadzenie orkiestry przejął jego syn – Stanisław. Do wybuchu II wojny światowej była finansowana przez rodzinę Namysłowskich. Po drugiej wojnie światowej została „uspołeczniona” i znalazła oparcie przy łódzkiej rozgłośni Polskiego Radia. Zakończyła definitywnie działalność w 198... roku

W oparciu o byłych członków orkiestry, zatrudnionych na stanowiskach konduktorów i motorniczych głównie na linii zgierskiej Łódzkich Wąskotorowych Elektrycznych Kolejek Dojazdowych (ŁWEKD) na przełomie lat 1910/1911 powstała oddolna inicjatywa utworzenie orkiestry dętej przy tej firmie [2], ale nic z tego nie wyszło do wybuchu I wojny światowej.

BIBLIOGRAFIA:

[1] PELLOWSKA–..... Barbara, „Namysłowiacy” w Łodzi. [w:] „Ziemia Łódzka”, 2012, nr 11, s. 22.

[2] „Rozwój”, ... XII 1910/7 I 1911, nr 5, s. 5 (inf. p.t. „Sympatyczny projekt”); Tamże, 4 I 1911/17 I 1911, nr 13, s. 3 (inf. p.t. „W sprawie utworzenia orkiestry [tramwajarzy podmiejskich Łódzkich Wąskotorowych Elektrycznych Kolei Dojazdowych w oparciu o byłych członków tej orkiestry]”)

– parafialne

= przy par. św. Teresy w Łodzi

porównaj: OSOBY – (dyrygent)

1929

– nr 42, z 20 X, s. 6: orkiestra przed wejściem głównym do kościoła (odpust 6 X 1929)

– rozrywkowe

= kwintet jazzowy Towarzystwa Muzycznego im. Stanisława Barcewicza

porównaj: – OSOBY – RACHALEWSKI Z..... (dyrygent)

– TOWARZYSTWA – muzyczne – Tow. Muzyczne im. S. Barcewicza w Łodzi

Powstał w 1930 roku.

1933

– nr 8, z 19 II, s. 7: kwintet „*in corpore*”, tu pod dyrekcją Z. Rachalewskiego; zdjęcie wykonane chyba w sali łódzkiej Filharmonii

= Lon’a Pindrass’a

porównaj: OSOBY – PINDRASS Lon (szef orkiestry)

= zespół „The Jolly Boys Band”

Zespół muzyczno-wokalny zaangażowany przez dyrekcję hotelu „Mantauffel” od 1.04.1932 r. na występy w restauracji hotelowej.

Członkowie orkiestry byli Żydami z Warszawy. W okresie okupacji hitlerowskiej znaleźli się w warszawskim getcie. Występowali w „Cafe Gartner” (kawiarni „dla Żydów”), przy ul. Tłomackie 40 [1]

BIBLIOGRAFIA:

[1] „Gazeta Żydowska”, 30 VII 1940, s. (ogłoszenie reklamowe kawiarni); kopia ogłoszenia eksponowana na ekspozycji w Muzeum Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie)

1932

– nr 15, z 10 IV, s. 5: „*plateau*” reklamowe orkiestry

= „The Okey Band”

Zespół muzyki rozrywkowej z Grający pod kierunkiem Mittelsbach'a. Z podpisu pod zdj.: „zyskał pełne uznanie i powodzenie łodzian” (1934)

1934

– nr 42, z 21 X, s. 5: zespół „*in corpore*”; foto reklamowe

= zespół “The Skotnicki Band”

porównaj: **OSOBY – FRASZCZYŃSKI** Stanisław (wibrafonista zespołu)

Zespół powstał w 193... w

= zespół Zofii Grosman; kwintet

5-osobowy zespół w składzie: perkusja, skrzypce, wiolonczela, trąbka, akordeon, który przez kilka miesięcy 1935 r. występował w rest. „Tivoli”, a z początkiem 1936 r. przeszedł do „Esplanady”

1936

– nr 8, z 23 II, s. 3: zespół „*in corpore*” na estradzie rest. „Tivoli” w Łodzi, ul. Przejazd 3

= zespół Henryka Rapackiego; kwintet

Zespół muzyki rozrywkowej; kwintet. Z podpisu pod zdj.: „zyskał pełne uznanie i powodzenie łodzian” (1934)

1933

– nr 9, z 26 II, s. 5: druk reklamowy zespołu ze zdjęciami portretowymi jego członków wraz z informacją, że zespół aktualnie występuje w restauracji „Tivoli”

– symfoniczne

= Łódzka Orkiestra Symfoniczna

porównaj: **OSOBY – ABENDROTH** Hermann (niemiecki dyrygent)

= orkiestra symfoniczna Związku Zawodowego Muzyków Chrześcijan w Łodzi

porównaj: **OSOBY – CIESIOŁKIEWICZ** K..... (organizator Orkiestry), **STRASZYŃSKI** Olgierd (dyrygent; gościnnie)

Powstała 1937 roku. Jej organizatorem był prezes Związku Zawodowego Muzyków Chrześcijan –

W kwietniu 1939 r. wzięła udział w dużym koncercie oratoryjnym w sali widowiskowej Towarzystwa Salezjańskiego przy ul. Wodnej, transmitowanym przez łódzkie radio również do Warszawy. W nim m.in. towarzyszyła chórowi Konserwatorium Muzycznego H. Kijeńskiej w wykonaniu „Requiem” W.A. Mozarta.

= orkiestra Wacława Guttmeyera

porównaj: **TOWARZYSTWA** – muzyczne – Tow. Muzyczne im. Stanisława Barcewicza w Łodzi

– szkolne

= orkiestra Państwowej Szkoły Włókienniczej w Łodzi

= uczniowska orkiestra mandolinistów Szkoły Powszechnej Nr 7

Przy Szkole Powszechnej Nr 7 w Łodzi, ul. Podmiejska 21.

1932

– nr 17, z 24 IV, s. 2: przedstawienie szkolne podczas akademii ku czci marsz. J.

Piłsudskiego; na zdjęciu zbiorowym uroczystości m.in. szkolna orkiestra mandolinistów

= **uczniowska orkiestra mandolinistów Szkoły Powszechnej Nr 47**

porównaj: **OSOBY – SYBICKI** (dyrygent)

Adres: ul. Nowo-Marysińska

Prowadzona przez Sybickiego (III 1932), nauczyciela z tej Szkoły.

1932

– nr 10, z 6 III, s. 7: szkolna orkiestra mandolinistów „*in corpore*”.

– uliczne

– wojskowe

= **orkiestra wojskowa 22 pułku piechoty**

patrz: **WOJSKO** – jednostki – 22 pułk piechoty

= **orkiestra wojskowa 31 pułku Strzelców Kaniowskich**

patrz: **WOJSKO** – jednostki – 10 dywizja – 31 pułk piechoty

= **orkiestra reprezentacyjna armii rumuńskiej**

Liczyła 750 osób (!?). Po występie w Warszawie w dn. 3 lipca 1934 r. wystąpiła również na stadionie Łódzkiego Klubu Sportowego przy al. Unii

1934

– nr 26, z 1 VII, s. 5: zdjęcie reklamowe orkiestry wykonane na terenie amfiteatru w **Bukareszcie**

– inne

= zespół pod dyrekcją Jadwigi Cichońskiej

= orkiestra PPS-u d. Frakcja Rewolucyjna

= zespół Henryka Rapackiego, kwintet

= **orkiestra II Świetlicy Miejskiej, ul. Lokatorska 16**

porównaj: **KRALKOWSKI** Wacław (kier. orkiestry)

Powstała w 19....

1930

– nr 2, z 12 I, s. 3: orkiestra II Świetlicy Miejskiej „*In corpore*”

= **orkiestra Związku Rezerwistów w Łodzi**

8. **OSIEDLA**

porównaj: **DOMY** – Dom bankowców, ul. Wierzbowa

BIBLIOGRAFIA:

[1] GRONCZEWSKA Anna, *Przedwojenne osiedla miały własne gazownie, kanalizację, wodociąg*; [w:] „Polska. Dziennik Łódzki”, 22 XI 2013, nr ..., s. 8-9.

[2] GRONCZEWSKA Anna, *Łódzkie osiedla mieszkaniowe budowano już w latach pięćdziesiątych*; [w:] „Co tydzień historia” (dod. do „Polska. Dziennik Łódzki”), 7 XII 2017,

- „domki kunitzerowskie”

Adres: Widzew, ul.

1934

– nr 17, z 29 IV, s. 5: tzw. „domki kunitzerowskie” czyli osiedle dla pracowników Fabryki wybudowane przez pierwotnych właścicieli

- Osiedle Robotnicze na Karolewie, tzw. „biskupie”

porównaj: – **OSOBY** – dr **BARCIŃSKI** Marcei (z-ca czł. Zarządu), dr **BIEDERMANN** Alfred (czł. honorowej Rady Nadzorczej), **FIEDLER** Zygmunt (z-ca czł. Zarządu), **GEYER** Gustaw (czł. Zarządu), **GEYER** Robert (czł. Zarządu), (**HORODYŃSKI** W..... (z-ca czł. Zarządu), **JASZCZOŁT** Władysław (czł. honorowej Rady Nadzorczej), **KERNBAUM** M..... (czł. Zarządu), **OSSER** Adam (czł. Zarządu), **PNIEWSKI** Jan (dyr.; mieszk. osiedla), **PNIEWSKI** Stanisław (sędzia; mieszk. osiedla), **RACHALEWSKI** Stanisław (mieszkaniec osiedla.), **SCHEIBLER** Karol Wilhelm (czł. Zarządu), **TOWARNICKI** Leon (czł. honorowej Rady Nadzorczej), bp **TYMIENIECKI** Wincenty (czł. honorowej Rady Nadzorczej), prof. **ULMANN** Edward (czł. Zarządu)

Adres: Wileńska 24 – 30a

Od głównego inicjatora budowy – bp. Wincentego Tymienieckiego zwane „osiedlem biskupim”. W celu jego budowy utworzone zostało Towarzystwo Budowy Domków Robotniczych, na którego kapitał w wysokości 500.000 zł złożyły się wpłaty łódzkich przedsiębiorstw, banków i osób prywatnych (po 1 zł od pracownika zatrudnionego w danym zakładzie pracy). Miała to być spółka samo finansująca, nie dochodowa. Dywidendy oraz oprocentowanie kapitału Spółki miały powiększać jej kapitał zakładowy. Wybrane w drodze konkursu projekty domków były realizowane z żużło-betonu dla maksymalnej obniżki kosztów. Standardowy 2-rodzinny domek miał składać się z dwóch izb i kuchni na parterze i dwóch pokoi na piętrze. Ponadto każdy z domków miał posiadać niewielki ogródek. Domki miały być sprzedawane na bardzo dogodnych warunkach, a dla wspomnienia spłaty kredytu, nabywcy otrzymali prawo podnajmowania dwóch pokoi na piętrze. Kredytów na wykup domków miał udzielać Bank Gospodarstwa Krajowego. Była to pierwsza w Polsce zakrojona na tak dużą skalę propozycja rozwiązania kwestii mieszkaniowej dla robotników, a jednocześnie dania impulsu budownictwu mieszkaniowemu.

„(...) *Zorganizowanie Spółki, której działalność poświęcona jest wyłącznie zwalczaniu najdotkliwiej odczuwanej przez sfery robotnicze klęski mieszkaniowej, stanowi czyn społeczny wielkiej miary i doniosły etap na drodze do rozwoju dobrobytu powszechnego. Sfery przemysłowe innych ośrodków, zachęczone przykładem łódzkim, zamierzają w najbliższym czasie podjąć analogiczną akcję. W każdym razie jednak zaszczyt pierwszeństwa stanowić będzie zawsze chlubę przemysłu łódzkiego i głównego inicjatora akcji – ks. bp. W. Tymienieckiego.*” [1].

Ogółem na Karolewie miało powstać 140 domków, z których 114 miało być wykończone do jesieni 1928 roku.

W skład Zarządu Spółki weszli: Karol Wilhelm SCHEIBLER (przemysłowiec), prof. Edward ULMANN (dyr. naczelny Elektrowni Łódzkiej), Adam OSSER (przemysłowiec), Gustaw GEYER (przemysłowiec), M. KERNBAUM (.....) oraz jako zastępcy członków Zarządu: dr Marcei BARCIŃSKI (przemysłowiec), W. HORODYŃSKI (m.in. prezes zarządu szpitala w Kochanówce w Łodzi) i Zygmunt FIEDLER (m.in. prezes oddz. łódzkiego Stowarzyszenia Polskich Kupców i Przemysłowców Chrześcijańskich w Łodzi). W skład honorowej Rady Nadzorczej Towarzystwa weszli bp Wincenty TYMIENIECKI, Władysław JASZCZOŁT (wojewoda łódzki), dr Alfred BIEDERMANN (przemysłowiec) i Leon TOWARNICKI (prezes Izby Skarbowej w Łodzi). [1]

Kamień węgielny pod budowę osiedla biskup Tymieniecki poświęcił 13 maja 1928 roku.

W styczniu 1935 r. Towarzystwo ogłosiło upadłość (termin zgłaszania wierzytelności ustalono na 18 III 1935 r.). W związku z tym powstała spółka pn. „Towarzystwo Budowy Domków Robotniczych, w likwidacji, z siedzibą przy ul. Targowej 1 (dotychczasowej ?) [2].

Przyczyną bankructwa był ogólnoswiatowy kryzys gospodarczy, który zahamował prawie całkowicie sprzedaż już powstałych budynków.

Do momentu ogłoszenia bankructwa udało się wybudować 98 domków [2].

Na osiedlu tym mieszkał m.in. przedwojenny dziennikarz „Kurieria Łódzkiego” – Stanisław Rachalewski, autor kilku „łódzkich” książek, np. pierwszego przewodnika po tzw. „Starym” cmentarzu przy ul. Ogrodowej – „Łódź, która odeszła. W domku obok mieszkał inny dziennikarz – Czesław Gumkowski, red. naczelny „Kurieria” do 1938 roku. Obok też mieszkał architekt artysta plastyk Kowalewski, który zaprojektował znaną kamienicę „pod siłaczami” przy ul. G. Narutowicza

BIBLIOGRAFIA:

- [1] Towarzystwo Budowy Domków Robotniczych. [w:] „Giewont”, 1928, nr 3, s. 209–210.
[2] „Kurier Łódzki”, 19 II 1935, nr 49, s. 4 (art. „Upadłość Tow. Budowy Domków Robotniczych. Do 18 marca należy zgłaszać wierzytelności. Komisja likwidacyjna w ciężkim położeniu.”)
[3] GRONCZEWSKA Anna, Przedwojenne osiedla miały własne gazownie, kanalizację, wodociąg; [w:] „Polska. Dziennik Łódzki”, 22 XI 2013, nr ..., s. 8-9.

1928

- nr 21, z 20 V, s. 1: uroczystość poświęcenia kamienia węgielnego pod budowę osiedla (**13.05.1928**)
s. 2: jak wyżej; inne ujęcie

1929

- nr 41, z 13 X, s. 3: wybudowane domu osiedla przy ul. S. Wyspiańskiego (widok w kierunku wschodnim)

1930

- nr 43, z 19 X, s. 2: uroczystość poświęcenia dwóch domków na osiedlu, Jana (dyr. fabryki włókienniczej) i Stanisława Pniewskich (sędziego Sądu Okręgowego w Łodzi)

1930

- nr 43, z 19 X, s. 2: uroczystość poświęcenia dwóch domków Jana (dyrektora) i Stanisława Pniewskich (sędziego Sądu Okręgowego w Łodzi).

- Osiedle Towarzystwa Budowy Domów dla Niższych Pracowników Zarządu Miejskiego w Łodzi na Karolewie

vel Kolonia Magistracka

Adres: ul.

- Kolonia Oficerska

porównaj: **OSOBY** – [BŁASZCZYŃSKI Stanisław],

Adres: ul. Zagajnikowa (ob. marsz. Rydza-Śmigłego)

Kamień węgielny pod budowę tego osiedla poświęcono 23 IX 1928 roku.

Wg M. Wojalskiego pierwsze domki tego osiedla stanęły już w 1923 roku. Zaprojektował je miejski architekt – Wiesław Lisowski. W sumie liczy ono siedem 8-rodzinnych domków, utrzymanych w stylu dworowym. Kiedy powstawało, znajdowało się w spokojnej okolicy, praktycznie na bliskich peryferiach miasta. Sama nazwa ulicy – Zagajnikowa – wskazuje jaka tam była okolica. Teraz, w różnym stanie technicznym, znajdują się przy wschodniej, wewnętrznej obwodnicy miasta i trasie przejazdowej w kierunku Warszawy.

- Osiedle Towarzystwa „Lokator”

porównaj: – **OSOBY** – **AJNENKIEL** Eugeniusz (współzałożyciel i v-ce prezes), **HANEMAN** Jan Stefan (kier. finansowy; 1922-1930), **HELIŃSKI** Franciszek (współzałożyciel), **MIERZYŃSKI** Zdzisław (prezes; 1918–193..)
– **SPÓŁDZIELNIE** – mieszkaniowe – Spółdzielnia „Lokator”
– **TOWARZYSTWA** – mieszkaniowe – Towarzystwo „Lokator”

Adres: ul. Lokatorska.

Projektantem osiedla był Adolf Goldberg. Kamień węgielny pod budowę osiedla położono w 1925 r., ale efektywne prace rozpoczęto w 1927 roku. Zakończono je a 1936 roku. Zbudowano siedem charakterystycznych w formie budynków zawierających 234 mieszkań z 586 izbami.

Osiedle w założeniach projektowych przeznaczone dla robotników, ale z czasem, z powodu wysokości czynszów, zasiedlone przez inteligencję pracującą, w tym w dużej części przez nauczycieli.

Osiedle posiadało kilka urządzeń zbiorowego użytku jak magiel, pralnię mechaniczną, łaźnię, świetlicę osiedlową, solarium na dachu jednego z bloków. Cały teren pomiędzy blokami został zagospodarowany wspólnymi siłami lokatorów, którzy posadzili drzewa i krzewy, zbudowali boisko do gry w siatkówkę i koszykówkę, urządzili kort tenisowy i ogródek jordanowski. Przy świetlicy działał „Klub Towarzyski”. Na terenie funkcjonował też sklep osiedlowy.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] KANAR Cezary, *Zabytkowe osiedle Towarzystwa „Lokator”. Zadziwiająca historia Łodzi i fascynująca architektura. 100 lat Towarzystwa „Lokator”*. Łódź 2016.
[2] WACHOWSKA Barbara, *Łódzka spółdzielczość mieszkaniowa*. Łódź 1988, ss. 65–77.
[3] GRONCZEWSKA Anna, *Osiedle na Chojnach, którego ludność przeciwstawiła się hitlerowcom; [w:] „Kocham Łódź”* (dod. do „Polska. Dziennik Łódzki”), 21 X 2016, nr 408, ss. 8-9.

1926

– nr 43, z 24 X, s. 3: plan ideowy osiedla (opublikowany na s. 35 publikacji C. Kanara)

– Osiedle TOR (Towarzystwa Osiedli Robotniczych)

porównaj: – **FUNDUSZE** – Fundusz Pracy
– **OSOBY** – LISOWSKI Kamil (inż., przew. Komitetu Budowy)
– **TOWARZYSTWA** – gospodarcze – Towarzystwo [Budowy] Osiedli Robotniczych, Sp. w o.o.

Budowę rozpoczęto wiosną 1935 r. na terenie o powierzchni m², otrzymanym od miasta / zakupionym przez Towarzystwo TOR na „Marysinie III”, w rejonie obecnego skrzyżowania Palki – Strykowska – Brzezińska (na przeciwko cmentarza „Doły”).

Towarzystwo TOR zostało utworzone przez Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów do budowy tanich domków, dla osób, których zarobki nie przekraczały 250 zł miesięcznie.

Przewodniczącym łódzkiego Komitetu Budowy osiedla został wybrany inż. Kamil Lisowski [brat inż. arch. Wiesława Lisowskiego ???]. Do wybuchu II wojny światowej zbudowano domów, z zaplanowanych

Osiedle zostało zaprojektowane przez Barbara i Stanisław Brukalscy, przy współpracy z łódzkim Biurem Planu Regionalnego, które zajmowało się planowaniem nowych osiedli i regulacją zabudowy istniejących.

Realizowano je na bazie bardzo dogodnych kredytów udzielanych przez głównych udziałowców Spółki: Bank Gospodarstwa Krajowego i Fundusz Pracy, przeznaczonych dla osób, których dochód nie przekraczał 250 zł miesięcznie.

Każdy domek był położony na wydłużonej działce o pow. m² i był przeznaczony dla dwóch rodzin. Na tyłach każdego z nich przewidziano miejsce na niewielki ogródek o wielkości umożliwiającej jego uprawę „bez pomocy najemnej”, jak określił to wywiadzie dla „ŁwI” inż. K. Lisowski.

Osiedle zostało zaprojektowane kompleksowo: ulice, zieleńce (mające powstać), publiczna sieć wodociągowa, w przyszłości budynki użyteczności publicznej, typu „dom ludowy”. Twórcy idei budowy takich osiedli zakładali, że z czasem powstanie społeczna rada zarządzająca nim. Wydaje się, że była to tania wersja idei budowy tzw. „miast-ogrodów”.

Budowa tego osiedla miała być i w Łodzi i w skali całego kraju przykładem i bodźcem do rozwinięcia akcji oszczędzania na cele budowlane wśród robotników oraz poprawę wyglądu i warunków życia na przedmieściach wielkich miast.

Dotarcie do osiedla ułatwiała linia tramwajowa, uruchomiona 192.... r., na ul. Brzezińskiej (Wojska Polskiego) z krańcówką przy cmentarzu „Doły”..

Osiedle zaczęto budować w rejonie ulic Turnie, Wichrowej i Halnej, ale nie zdążono go zakończyć przed wybuchem II wojny światowej. Plany przejęli Niemcy i dokończyli budowę. Tak zwane „niemieckie” domy powstały w okolicy ul. Pieniny, Zbocze i Skalnej. Charakterystyczny jest dom przy ul. Zbocze, na który na Stokach dziś mówi się „podkowa”, bo wybudowano go w kształcie podkowy.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] „Łódź w Ilustracji”, 1936, nr 44, s. 6 (art. „Kolonie TOR w Łodzi”)
[2] GRONCZEWSKA Anna, *Przedwojenne osiedla miały własne gazownie, kanalizację, wodociąg; [w:] „Polska. Dziennik Łódzki”, 22 XI 2013, nr ...*, s. 8-9.

1935

– nr 45, z 10 XI: osiedle TOR na Marysinie III
s. 4: – pierwsze domy Osiedla przy obecnej ul.;
widok od frontu
– jak wyżej; te same domy od tyłu z widocznym fragmentem ogródków
s. 5: ogólny plan osiedla

– Kolonia Urzędników Skarbowych na Julianowie

porównaj: **OSOBY** – MAZUROWSKI Bronisław (mieszkaniec)

Adres: Julianowska – Zgierska

Powstało w latach 1925 – 192...., w kwadracie ograniczonym od południa ul. Julianowską, od zachodu ul. Zgierską, od północy i wschodu ul. Skarbową.

Uroczystość poświęcenia kamienia węgielnego pod budowę miała miejsce 26 kwietnia 1925, z udziałem łódzkiego ordynariusza – bp Wincentego Tymienieckiego.

W centrum kolonii ustawiono figurę MB Zwycięskiej, która zniszczyli Niemcy w okresie okupacji podczas II wojny światowej (w 1941), po zarządzenia namiestnika „Kraju warty” – Artura Greisera o usunięciu wszystkich symboli religijnych na podległym mu terenie

Po zakończeniu I etapu budowy podjęto decyzję o jego rozbudowie o dalsze 150 domków [1].

BIBLIOGRAFIA:

[1] „Hasło Łódzkie”, 14 I 1930, nr 13, s. (ma się rozpocząć rozbudowa tego osiedla. Plan przewiduje dalszych 150 domków)

1925

– nr 18, z 3 V, s. 4: uroczystość poświęcenia kamienia węgielnego pod budowę Kolonii Urzędników Skarbowych w Łodzi (**26.04.1925**)

– bp Wincenty Tymieniecki na uroczystości poświęcenia kamienia węgielnego

– układanie pierwszych cegieł fundamentowych pod pierwszy domek

– nr 31, z 2 VIII, s. 2: domy Kolonii w budowie

1929

– nr 38, z 22 IX, s. 3: figura MB Zwycięskiej ustawiona w centrum kolonii, na placu, przy którym w październiku 1938 r. rozpoczęto budowę kościoła p.w. Najświętszego Serca Jezusowego; poświęcenie 15-22.09 1929

– Księży Młyn

Powstało w latach 18... – 18..., domy na Wodnym Rynku (dziś pl. Zwycięstwa) i Księżym Młynie (I etap; domów) oraz w latach 19... – 19..., wzdłuż ul. Przędzalnianej (II etap, domów)

BIBLIOGRAFIA:

[1] KARBOWIAK Krzysztof, Modne miejsce nie dla wszystkich. [w:] „Dziennik Łódzki”, 31 X – 1 XI 2005, wyd. A, nr 255, s. 18.

1928

– nr 16, z 15 IV, s. 3: grupa studentów belgijskich zwiedzających zakłady Scheiblera i Grohmana; zdjęcie wykonane na dachu przędzalni przy ul. Emilii, widok m.in. na fragment osiedla Księży Młyn

1935

– nr 3, z 20 I, s. 6: reprodukcja reklamowego sztychu **J. Alwano**, z 18... r. przedstawiającego fragment zakładów scheiblerowskich: przędzalni przy ul. Emilii oraz osiedle zakładowe Księży Młyn

– Osiedle im. J. Montwiłła-Mireckiego na Polesiu Konstantynowskim

porównaj: – **FIRMY** – budowlane – [Firma Budowlana] „Izrael Tyller”

– **OSOBY** – **HILLER** Karol (miesz.), **PASZKOWSKI** Feliks (miesz.), **PORTAL** Antoni (miesz.), **STRZEMINSKI** Władysław (miesz.), **WALCZAK** Adam (miesz.)

– **SZKOŁY** – powszechne – szkoła „Rodziny Wojskowej”

– **TABLICE PAMIĄTKOWE** – J. Montwiłła-Mireckiego

Osiedle powstało w wyniku realizacji uchwały ówczesnego socjalistycznego Samorządu m. Łodzi z dn. 26 X 1927 r. o budowie osiedla domów dla niezamożnych mieszkańców miasta. Według niej miały to być trzy domy, ale ostatecznie program rozwinął się w budowę całego osiedla. Dla jego realizacji został utworzony (6 II 1928 r.) Komitet Organizacyjny Budowy Domów Robotniczych,

przekształcony (14 II 1928 r.) w Komitet Budowy Domów Mieszkalnych w Łodzi. Na jego przewodniczącą wybrano ówczesnego prezydenta miasta – Bronisława Ziemięckiego.

Pod budowę osiedla wybrano lokalizację na Polesiu Konstantynowskim o powierzchni 15 ha. Na ogłoszony konkurs architektoniczny wpłynęło 44 projektów. Posiedzenie sądu konkursowego rozpoczęło się 31 III 1928 r. pod przewodnictwem Bronisława Ziemięckiego i R. Izdebskiego, .. Nagrodzono prace trzech autorów: Jana Łukasika, Miruty Słońskiej oraz zespołu w składzie: Witold Szereszewski i Jerzy Berliner, którym polecono wspólne opracowanie projektu. Rozstrzygnięcie konkursu nastąpiło 2 IV 1928 r. a wygrał go projekt zgłoszony przez architektów warszawskich: Remigiusza Ostoję-Chodkowskiego i Stefana Monasterskiego (wg. M. Nartowicz-Kot, „Na łódzkim bruku. Prezydentura B. Ziemięckiego”, [w:] „Rocznik Łódzki”, 2004, t. 521, s. 113; na podst.: „Dziennik Zarządu m. Łodzi, nr 7, 14 II 1928, s. 98 [w składzie komisji obok 5 członków Komitetu znalazło się 6 architektów: D. Lande, J. Kaban, P. Brukarski, W. Michalski, J. Dzierżanowski], „Dz m. Ł.”, nr 16, 17 IV 1928, s. 257; „Głos Polski”, 3 IV 1928, nr 93, s. 3; „Łódzianin”, 7, 11 II 1928, s. 3, „Łódzianin”, nr 9, 25 III 1928, s. 1) W sumie miało powstać 30 bloków, ale z przyczyny rozwijającego się kryzysu ekonomicznego powstało 20. W przetargu wybrano dwie firmy budowlane: Krajowe Towarzystwo Budowlane „KATEBE” z Warszawy (powstałe w 1924 r.) i łódzką firmę Izraela Tyllera.

W dniu 11 VIII 1928 r. położono kamień węgielny pod blok przy ul. Srebrzyńskiej. Już w grudniu tego roku wszystkie 20 bloków zamknięto w stanie surowym. Ponieważ koszty budowy okazały się wyższe niż przewidywano robotnicy, dla których osiedle budowano, nie mieli możliwości finansowych zamieszkania w nim. Czynniki miesięczny dla mieszkań 1-pokojowych określono na 35–40 zł, dla 2-pokojowych – 60 zł, dla 3-pokojowych – 107 złotych. W tej sytuacji zamieszkali tu głównie urzędnicy, artyści, nauczyciele, wojskowi i kolejarze. Prawo do zamieszkania uzyskały osoby mieszkające minimum 2 lata w Łodzi. Osiedle zostało zasiedlone w I połowie 1931 roku. Decyzją Magistratu patronem osiedla stał się działacz PPS – Józef „Montwiłł” Mirecki (1879–1908), a jego ulicom nadano nazwy zasłużonych dla niepodległości bojowników.

Inwestycję była realizowała przez łódzką firmę budowlaną Izraela Tyllera, która z powodu nieterminowych wpłat miasta za zrealizowane roboty (Magistrat w pewnym momencie zaczął płacić czekami długoterminowymi) popadła w kłopoty finansowe. To z kolei spowodowało podejrzane kontakty Tyllera z kierownictwem Komunalnej Kasy Oszczędnościowej m. Łodzi, które zakończyły się procesem w styczniu 1935 r. obu jej kierowników – Stefana Naruszkiewicza (dyr.) i Jana Hanemana (z-ca dyr.), którzy zostali skazani (por. „Kurier Łódzki”, 10 I 1935, nr 10, s. 4; art. „Trzeci dzień procesu o nadużycia w KKO m. Łodzi. Falszerstwo podpisów na wekslach”; i kolejne numery „KŁ” w tej sprawie.).

W pierwszych miesiącach okupacji niemieckiej podczas II wojny światowej osiedle stało się miejscem jednej z największych i najbardziej brutalnych akcji wysiedleńczych. Odbyła się w dwóch rzutach: w noc sylwestrową 1939/1940 i z 14 na 15 I 1940 roku. W sumie usunięto z niego prawie 3.000 osób. Umieszczono ich w obozie dla przesiedleńców przy ul. Łąkowej i stąd wywieziono do Generalnej Gubernii. Ich mieszkania z pozostawionym wyposażeniem przekazano Niemcom przybyłym z Rzeszy. Po wojnie większość dawnych mieszkańców osiedla powróciła do swoich mieszkań.

Z okresu wojny udało się uratować przedwojenną tablicę upamiętniającą patrona osiedla (odsłoniętą 15 I 1933 r.), która po wojnie zawisła na swoim dawnym miejscu, na bloku przy ul. Srebrzyńskiej 75. Obok niej w 200... r. umieszczono tablice pamiątkowe Katarzyny Kobro i Władysława Strzemińskiego, którzy tu mieszkali oraz tablicę upamiętniającą martyrologię jego mieszkańców w latach 1939–1945.

Osiedle, jego założenia i realizacja były prezentowane na wielu wystawach architektonicznych gdzie zdobywało uznanie jako przykład połączenia architektury z potrzebami mieszkańców. [1]

BIBLIOGRAFIA:

- [1] BONISŁAWSKI Ryszard, *Osiedle z pocztówki*; [w:] „Dziennik Łódzki”, wyd. A, 13–14 III 2004, nr 62, s. 14.
- [2] DZIECIŃSKI Paweł, *Jak podczas okupacji Niemcy wysiedlali Polaków*; [w:] „Odgłosy”, 12 IX 1987, nr 37, s.
- [3] GRONCZEWSKA Anna, *Osiedle, które ma duszę*; [w:] „Kocham Łódź” (dod. do „Polska. Dziennik Łódzki”), 30 I 2009, nr 10, s. 9.
- [4] GRONCZEWSKA Anna, *Koszmar sprzed 75 lat, którzy przeżyli łódzcy przesiedleńcy*; [w:] „Co tydzień historia” (dod. do „Polska. Dziennik Łódzki”), 29 I 2015, ss. 4-6.
- [4] GRONCZEWSKA Anna, *Wynocha, tu będą Niemcy!*; [w:] „Kocham Łódź” (dod. do „Polska. Dziennik Łódzki”), 15 I 2010, s. 8
- [6] *Księga pamiątkowa X-lecia Samorządu Łódzkiego*....., Łódź 1929 (s. 248: (widok ogólny budowanych bloków w stanie surowym wzdłuż ul. Srebrzyńskiej; s. 256: jeden z bloków w stanie surowym)

1926

- nr 36, z 5 IX, s. 2: fragment wystawy p.t. „Mieszkanie i Miasto” zorganizowanej przez Samorząd m. Łodzi w Miejskiej Galerii sztuki w Łodzi, najprawdopodobniej jako wstęp do decyzji o budowie osiedla mieszkaniowego dla robotników w Łodzi

1928

– nr 14, z 1 IV, s. 7: fotokopia planu osiedla im. J. Montwiłła-Mireckiego

1935

– nr 22, z 2 VI, s. 7: panorama z daleka osiedla od strony „Kolumny Rewolucjonistów” przy ul. Konstantynowskiej

– Osiedle Zakładu Ubezpieczeń Pracowników, tzw. „zusowskie”

Przeznaczone dla pracowników i współpracowników łódzkiego oddz. ZUS. Powstało w 1935 roku. Ze względu na skrót nazwy inwestora (ZUPU) mówiono w Łodzi, lub mieszkańcy tych domów mówili, że mieszkają w lub na „zupie” (wg inf. b. mieszkańca – Józefa Przedpeńskiego, syna inż. Zyg. Przedpeńskiego). Dzieliło się na bloki „inteligenckie” (Bednarska 24 i 26) i były zdecydowanie lepiej wykończone oraz „robotnicze” o niższym standardzie.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] GRONCZEWSKA Anna, Osiedle, które ma duszę. [w:] „Polska. Dziennik Łódzki”, 30 I 2009, nr 25; dodatek „Kocham Łódź”, nr 10, s. 9.
[4] GRONCZEWSKA Anna, *Koszmar sprzed 75 lat, którzy przeżyli łódzcy przesiedleńcy*; [w:] „Co tydzień historia” (dod. do „Polska. Dziennik Łódzki”), 29 I 2015, ss. 4-6.

= domy dla pracowników fizycznych

Zamieszkali tu lekarze, farmaceuci i urzędnicy. Tu mieszkała (w domu przy ul. Bednarskiej ...) do czasu przeprowadzki (w 1940 r.) do getta rodzina Dawida Sierakowiaka. Jednym z projektantów obu domów „inteligentnych” był Józef Szanajca.

Na tym samym osiedlu mieszkał też Leszek Kołakowski, wybitny polski filozof. Zamieszkał o siostry matki, która była lekarką w ZUS-ie. Gdy wybuchła wojna Kołakowski miał 12 lat. Po wojnie ponownie zamieszkał w tym samym mieszkaniu i w Łodzi zdał maturę.

Adres: ul. Bednarska 24 i 26

= domy dla pracowników umysłowych

Adres: przy ul. Nowo-Pabianickiej (dziś Sanockiej).

– Osiedle Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, tzw. „zusowskie”

Adres: przy ul. Bednarskiej.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] (MAK), Życie na okrągło. [w:] „Dziennik Łódzki”, wyd. A, 12 V 2005, nr 110, s. 9 (budynek aktualnie przy ul. A. Dygasińskiego 6; jeden z bloków d. osiedla ZUS).

9. OŚRODKI

....- kolonijne

= Gimnazjum żeńskiego E. Szanieckiej w Sokolnikach

porównaj: OSOBY – WERESZCZYŃSKA (kier.)

= Gimnazjum męskiego im. J. Piłsudskiego

= Gimnazjum

- Miejski Ośrodek Pracy

Adres: ul.

- I [Miejski] Ośrodek Zdrowia

Adres: ul.

Otwarty i poświęcony sierpnia 1934 roku.

1934

- nr 32, z 12 VIII, s. 1: fotoreportaż z otwarcia trzech nowych placówek oświatowych w Łodzi p.t. „Szkolnictwo chlubą Łodzi”; tu m.in. sala natrysków w Ośrodku [zdjęcie odwrócone o 180° !!]

10. OŚWIATA W ŁODZI

patrz: - **SZKOŁY**

- **MAGISTRAT m. Łodzi** - Wydz. Oświaty i Kultury

porównaj: - **DNI** -

- **DOMY** - Dom Polskiej Macierzy Szkolnej, Łódź-Rokicie

- **ORGANIZACJE i STOWARZYSZENIA** - - Stowarzyszenie Dyrektorów Szkół Średnich Prywatnych i Samorządowych

- **TOWARZYSTWA** - oświatowe

W dniu 16 XII 1919 Rada Miejska w Łodzi uchwaliła wprowadzenie na terenie miasta „przymusu szkolnego” dla dzieci w wieku 7-14 lat w zakresie 7-klasowej szkoły powszechnej.

c.d. w przygotowaniu

